



# **Green Care gårdar som framtidens vårdproducent**

Vetenskaplig litteraturstudie över nordiska rehabiliteringsgårdar

Ingela Wikman

Ingela Wikman

Lärdomsprov  
Institutionen för vård

2022

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Sjukskötare
Identifikationsnummer:	
Författare:	Ingela Wikman
Arbetets namn:	Green Care gårdar som framtidens vårdproducent Vetenskaplig litteraturstudie över nordiska rehabiliteringsgårdar
Handledare (Arcada):	Annikki Arola och Ira Jeglinsky-Kankainen
Uppdragsgivare:	
<p>Sammandrag:</p> <p>Green Care är ett paraplybegrepp som använder djuren, naturen, trädgårdar och gårdar på landsbygden för att rehabilitera människors fysiska och mentala hälsa. Green Care gårdar erbjuder sårbara människor olika interventioner med djur och natur för att upprätthålla välbefinnandet. Syftet är att kartlägga och fördjupa kunskapen om sårbara klienters interaktioner med djur samt erfarenheter av rehabilitering av djurassisterade interventioner på nordiska Green Care gårdar. Forskningsfrågorna är vilken typ av klienter och rehabilitering med vilka djur gynnas specifika klientgrupper av och vilka resultat fås av djurassisterade interventioner på nordiska Green Care gårdar? Metoden är en litteraturstudie med systematiskt upplägg och via sökmaskiner i elektroniska databaser och manuell sökning inkluderas 16 vetenskapliga artiklar inom djurassisterade interventioner på Green Care gårdar. Resultaten visar att produktionsdjur som kor och får används främst inom rehabiliteringen av minnessjukdomar och mental ohälsa medan hästar används vid drogmissbruk och mental ohälsa. Tre olika Green Care modeller analyseras som gårdsarbete med minnes och cancersjukdomar, mental ohälsa och drogmissbruk, djurassisterade interventioner för klienter med mental ohälsa och hästassisterade interventioner för klienter med drogmissbruk, mental ohälsa och neurologiska sjukdomar. Dessa interventioner har en positiv inverkan på klienternas välbefinnande på olika sätt. Sju olika teman från resultaten klassificeras som bemästring och hantering, förbättringar i mentala hälsa, förbättringar i fysisk hälsa, struktur i vardagen, känslan av riktigt jobb, sociala vinster och stöd från djur och natur. Green Care gårdar och interventioner med produktionsdjur och häst används på ett framgångsrikt sätt i Norden för att stödja sårbara klienters mentala och psykiska hälsa. Ur ett holistiskt perspektiv skapas ett bättre välbefinnande, bemästring och hantering av livet för klienter med djurassisterade interventioner.</p>	
Nyckelord:	Green Care, rehabilitering, socialt jordbruk, välbefinnande, djur-assisterade interventioner, häst-assisterade interventioner
Sidantal:	82
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	24.05.2022

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Nursing
Identification number:	
Author:	Ingela Wikman
Title:	Green Care farms as future care producer Scientific literature review of Nordic rehabilitation farms
Supervisor (Arcada):	Annikki Arola and Ira Jeglinsky-Kankainen
Commissioned by:	
<p>Abstract:</p> <p>Green Care is an umbrella concept that uses animals, nature, gardens and farms in the countryside to rehabilitate the physical and mental health of people. Green Care farms offer vulnerable people various interventions with animals and nature to maintain well-being. The aim is to map and deepen the knowledge of vulnerable interactions of clients with animals and experiences of rehabilitation with animal-assisted interventions at Green Care farms in the Nordic countries. The research questions are what kind of client and rehabilitation are performed with which animals do specific client groups benefit from and what results are obtained from the research on Green Care farms in the Nordic countries? The methodology is a literature review with a systematic approach and via search engines in electronical databases and manual search, 16 scientific articles in animal-assisted interventions on Green Care farms are included. The results show that production animals such as cows and sheep are mainly used in the rehabilitation of memory disorders and mental illness, while horses are used in drug abuse and mental illness. Three different Green Care models are analyzed as farm work with memory disorders and cancer diseases, mental illness and substance abuse, animal-assisted interventions for clients with mental illness and horse-assisted interventions for clients with substance abuse, mental illness and neurological disorders. These interventions have a positive impact on the well-being of the clients in a variety of ways. Seven different themes from the results are classified as mastery and coping, improvements in mental health, improvements in physical health, structure in daily life, the sense of a real work, social gains, and support from animals and nature. Green Care farms and interventions with production animals and horses are successfully used in the Nordic countries to support the mental and physical health of vulnerable clients. From a holistic perspective, animal-assisted interventions create a better well-being, mastery and coping of life for clients.</p>	
Keywords:	Green Care, rehabilitation, social farming, well-being, animal-assisted interventions, horse-assisted interventions
Number of pages:	82
Language:	Swedish
Date of acceptance:	24.05.2022

OPINNÄYTE	
Arcada	
Koulutusohjelma:	Sairaanhoidtaja
Tunnistenumero:	
Tekijä:	Ingela Wikman
Työn nimi:	Green Care -tilat tulevaisuuden hoivatuottajina Tieteellinen kirjallisuuskatsaus pohjoismaista kuntoutusti- loista
Työn ohjaaja (Arcada):	Annikki Arola ja Ira Jeglinsky-Kankainen
Toimeksiantaja:	
<p>Tiivistelmä:</p> <p>Green Care on sateenvarjo käsite, jossa käytetään eläimiä, luontoa, puutarhoja ja maatiloja maaseutualueilla ihmisten fyysisen ja henkisen terveyden kuntouttamiseen. Green Care -tilat tarjoavat haavoittuvassa asemassa oleville ihmisille erilaisia interventioita eläinten ja luonnon kanssa hyvinvoinnin ylläpitämiseksi.</p> <p>Tavoitteena on kartoittaa ja syventää tietämystä haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden vuorovaikutuksesta eläinten kanssa sekä kokemuksia eläinavusteisten interventioiden kuntouttamisesta Pohjoismaisilla Green Care -tiloilla. Tutkimuskysymykset ovat, millaisia asiakkaita ja kuntoutusta eläimet hyödyttävät tiettyjä asiakasryhmiä ja mitä tuloksia saadaan eläinavusteisista interventioista Green Care -tiloilla Pohjoismaissa? Menetelmä on järjestelmällinen kirjallisuuskatsaus. Sähköisten tietokantojen hakukoneiden ja manuaalisen haun avulla on otettu mukaan 16 tieteellistä artikkelia, jotka käsittelevät eläinavusteisia interventioita Green Care -tiloilla. Tulokset osoittavat, että tuotantoeläimiä, kuten lehmia ja lampaita, käytetään pääasiassa muistisairauksien ja mielenterveysongelmien kuntoutuksessa, kun taas hevosia käytetään huumeiden väärinkäytön ja mielenterveysongelmien hoidossa. Kolmea erilaista Green Care -mallia analysoidaan maatilatyönä, jossa on muisti ja syöpäsairauksia, mielenterveysongelmia ja huumeiden väärinkäyttöä, eläinavusteisia interventioita mielenterveyspotilaille ja hevosavusteisia interventioita asiakkaille, joilla on huumeiden väärinkäyttöä, mielenterveysongelmia ja neurologisia häiriöitä. Näillä toimenpiteillä on monin tavoin myönteinen vaikutus asiakkaiden hyvinvointiin. Tutkimustulosten seitsemän erilaista teemaa luokitellaan hallintaan ja selviytymiseen, mielenterveyden paranemiseen, fyysisen terveyden paranemiseen, arjen rakenteeseen, todellisen työn tunteeksi, sosiaalisiksi voitoiksi sekä eläinten ja luonnon tueksi. Green Care -tiloja ja tuotantoeläimiin ja hevosiin kohdistuvia interventioita käytetään menestyksekkäästi Pohjoismaissa tukemaan haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden mielenterveyttä ja fyysistä terveyttä. Kokonaisvaltaisesta näkökulmasta tarkasteltuna eläinavusteisilla interventioilla edistetään asiakkaiden hyvinvointia ja elämänhallintaa.</p>	
Avainsanat:	Green Care, kuntoutus, sosiaalinen maatalous, hyvinvointi, eläinavusteiset interventiot, hevosavusteinen interventiot
Sivumäärä:	82
Kieli:	Ruotsi
Hyväksymispäivämäärä:	24.05.2022

## INNEHÄLL

<b>1</b>	<b>INLEDNING</b>	<b>8</b>
<b>2</b>	<b>BAKGRUND</b>	<b>9</b>
2.1	Historia	10
2.2	Green Care föreningar i de nordiska länderna	10
2.3	Green Care gårdar i Europa och USA	12
2.4	Begrepp inom djur och natur assisterade interventioner	13
2.5	Mekanismer och effekter av djur och natur assisterade interventioner	14
2.6	Djur och djurvälstånd på Green Care gårdarna	15
<b>3</b>	<b>TEORETISKT REFERENSRAM</b>	<b>16</b>
<b>4</b>	<b>TIDIGARE FORSKNING</b>	<b>18</b>
4.1	Forskning i de nordiska länderna	19
4.2	Tjänster på Green Care gårdarna	20
4.3	Hästassisterad terapi	21
<b>5</b>	<b>SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR</b>	<b>23</b>
<b>6</b>	<b>METODVAL</b>	<b>23</b>
6.1	Litteraturstudie	23
6.2	Datansamling	24
6.3	Databas och manuell sökning	25
6.4	Selektionsprocessen av artiklar	27
6.5	Data-analys	29
6.6	Etiska aspekter	30
<b>7</b>	<b>RESULTAT</b>	<b>31</b>
7.1	Sammanställning till olika Green Care modeller	31
7.1.1	<i>Modell 1. Gårdsarbete med minnes- och cancersjukdomar, mental ohälsa och drogmissbruk</i>	32
7.1.2	<i>Modell 2. Djurassisterade interventioner för klienter med mental ohälsa</i>	35
7.1.3	<i>Modell 3. Hästassisterade interventioner med klienter med drogmissbruk, mental ohälsa och neurologiska sjukdomar</i>	38
7.2	Översikt över klientgrupper och djur	40
7.3	Analys och klassificering av resultat av djurassisterad rehabilitering för sårbara klienter	41
7.3.1	<i>Bemästring och hantering</i>	42
7.3.2	<i>Förbättringar i mental hälsa</i>	43
7.3.3	<i>Förbättringar i fysisk hälsa</i>	43
7.3.4	<i>Struktur i vardagen</i>	44

7.3.5	<i>Känsla av riktigt jobb</i> .....	44
7.3.6	<i>Sociala vinster</i> .....	45
7.3.7	<i>Stöd från djur och natur</i> .....	46
<b>8</b>	<b>DISKUSSION</b> .....	<b>46</b>
8.1	Resultatdiskussion.....	47
8.2	Metoddiskussion.....	52
8.3	Framtida forskning och arbetslivsrelevans .....	53
<b>9</b>	<b>SLUTSATSER</b> .....	<b>54</b>
	<b>KÄLLOR</b> .....	<b>55</b>
	<b>BILAGOR</b> .....	<b>69</b>
	Bilaga 1. Checklista för kvalitetsbedömning av artiklar vid systematiska litteraturstudier .....	69
	Bilaga 2. Artiklar godkända för litteraturanalysen.....	70
	Bilaga 3. Resultat från artiklarna .....	72

## FÖRORD

Detta är mitt examensarbete inom sjukskötarstudierna inom forskningen inom djur-människa relationer, rehabilitering och Green Care.

För mitt vetenskapliga och praktiska intresse att skapa alternativa vägar inom vården med jordbruk som rehabiliterande verksamhet för olika typer av klienter.

Tack till mina handledare, alla forskare, praktiker och klienter som jag har träffat på min kunskapsresa.

Karleby maj 2022

# 1 INLEDNING

Green Care (GC) är när djuren och naturen används för att förbättra människans fysiska och mentala hälsa. Green Care gårdar erbjuder sårbara människor meningsfulla aktiviteter som stöder den mentala och fysiska återhämtningen och rehabiliteringen. Den här metoden ger goda resultat för att rehabilitera människor tillbaka till arbetsmarknaden med djurens och naturens hjälp. (Wikman m.fl. 2016).

Green Care betyder verksamhet där naturen används på ett professionellt, målinriktat och ansvarsfullt sätt i syfte att främja och upprätthålla människors välbefinnande. Green Care verksamhet handlar om naturunderstödda metoder utgående från naturen. Verksamheten bedrivs ofta i en naturmiljö eller på en lantgård, men naturens element kan också tas in i till exempel institutionsmiljöer. (Institutet för hälsa och välfärd 2021). Det är ett paraplybegrepp för olika naturbaserade verksamhetsmetoder med syftar att upprätthålla människans välbefinnande. Det finns tre element man delar in Green Care i och det är naturen, aktivitet och gemenskap. GC verksamheten ger effekter på välbefinnandet (socialt, fysiskt och psykiskt) genom naturens återhämtande inverkan som förenas med aktivitet och gemenskap. (Enlund 2016). Det är en social innovation som kombinerar jordbruket samt social- och hälsovårdstjänster som t.ex. andra sociala innovationer i Finland som moderskapsförpackning, trygghetstelefon och sjukförsäkring (Yli-Viikari m.fl. 2009). Green Care gårdar har beskrivits som terapeutiska landskap och samhällen (Cacciatore m.fl. 2020).

Natur på recept för att förbättra den mentala hälsan föreskrivs i Stor-Britannien (Fullam 2021). Naturbaserad terapi (NBT) har visat positiva forskningsresultat för rehabilitering av klienter med stressrelaterad hälsa med aktiviteter i trädgård och natur (Sahlin 2014). Natur och trädgårdar upplevs som stödjande miljöer för rehabilitering och ökar arbetsförmågan och minskar stresssymptom och naturen triggar människan till existentiell reflektion (Sahlin 2014).

Naturbaserade aktiviteter kan indelas i fyra kategorier: Djurassisterad, Naturassisterad, Trädgårdsassisterad och Gröna gårdar inom lantbruk och skogsbruk. I detta



examensarbete koncentreras på den första och sista kategorin som är djurassisterad och Green Care gårdar men jag kommer även att beröra de andra kategorierna.



Figur 1. Schema över naturbaserade aktiviteter (Texten modifierad från Green Care Finland 2014 och bilder av Ingela Wikman).

## 2 BAKGRUND

I detta kapitel beskrivs kort om historien bakom naturassisterade aktiviteter, Green Care föreningar i de nordiska länderna och Green Care gårdar i Europa och USA. Vidare fortsätter kapitlet med att beskriva begrepp, mekanismer och effekter inom djur och natur-assisterade interventioner, vilka djur som används på Green Care gårdarna samt slutligen att beakta djurväl-färden vid djurassisterade interventioner.

## 2.1 Historia

I det antika Grekland var Asklepieia de första sjukhusen och medicinska skolorna att använda trädgårdar och gröna utrymmen som en viktig del av föreskrivna terapin för alla klienter (Gallis 2013). I fråga om Green Care och psykiatriska klienter hittar man rötterna till 1889 in Nya Zeeland när Sir Fredreric Truby King tog över Seakliff Asylum som koncentrerade sig på psykiatri och jordbruk (Artz & Davis 2017). King gillade inte hårda medicineringen istället trodde att hans psykiatriska klienter skulle få en välbalanserad diet, autonomi och tid och delta i uteaktiviteter med produktionsdjur som skulle stödja hans klienters hälsa (Artz & Davis 2017). Även Florence Nightingale (1896) beskrev om djur positiva effekter att ett litet sällskapsdjur är oftast bra sällskap för den sjuka och burfågel kan vara det enda nöjet av en långvarigt sjuk i årtal i samma rum och om han kan mata och hålla rent åt djuret skall han alltid uppmuntras göra så.

Mental sjukhus grundades i Finland på natursköna platser med trädgårdar för att en lugn miljö ansågs som en kraftkälla för klienterna. Lappvikens sjukhus grundades i Helsingfors 1841, Pitkäniemi grundades i Tammerfors 1900, Niuvanniemi grundades i Kuopio 1885 och Mariefors sjukhus grundades i Tusby 1913. Vid fångelserna Kunnunsuo, Pelsoa och Sukeva bevarades de finska ursprungliga ko och fårraserna som genetiska banker för ursprungsraser och inom kriminalvården i Finland rehabiliterades de tidigare fångarna med jordbruk. (Yli-Viikari m.fl. 2009, Soini & Lilja 2014).

## 2.2 Green Care föreningar i de nordiska länderna

Green Care Finland rf (2021) är en finsk förening inom Green Care med målsättningen att främja användningen av natur-, djur- och lantbruksgårdars assisterade metoder i samband med hälsa och sociala välfärdstjänster. Den ordnar utbildningar, skolningar och informationsverksamhet för olika företagare, utbildningsinstitut, olika föreningar och forskare och årligen ett nationellt seminarium. Föreningen grundades år 2010 och har utvecklat etiska regler och certifiering om hållbar utveckling för Green Care företagarna. (Green Care Finland 2021). Enligt Finska Green Care Finlands hemsida (2021) finns det över 271 olika serviceproducenter varav djurassisterad aktivitet (163), trädgård (84), lantbruk

(98) samt naturmiljö och naturmaterial (174). Så ett 100-tal gårdar är Green Care gårdar i Finland.

I Finland finns två typer av tjänster som produceras inom Green Care verksamheten. Grön omsorg produceras av personer som har utbildning inom social eller hälsovård. Klienterna har ofta en sårbar ställning och har extra behov av omsorg eller rehabilitering eller riskerar marginalisering. Den är den offentliga sektorn som ansvarar att organisera naturbaserade tjänster. Grön kraft är naturbaserade välbefinnande tjänster och naturbaserade tjänster inom hobbyn, fostran och pedagogik. Klienterna har inte en sårbar ställning och Grön Kraft förebygger klientens behov av rehabilitering eller omsorg. Grön kraft tjänster kräver inte utbildning inom social och hälsovård och köps oftast av privata aktörer. (Enlund 2016, Green Care föreningen 2021).

Ett flertal forskningsrapporter från finska Naturresursinstitutet har publicerats hur man mäter effekter av Green Care, ursprungsraser inom Green Care verksamheten, riktlinjer för praktiker inom Green Care Care, hälsa och välmående från Green Care gård samt utvärdering av nordiska naturbaserade service modeller från Vasa Universitet (Soini 2014, Soini & Lilja 2014, Vehmasto 2014, Yli-Viikari m.fl. 2009, Yli-Viikari & Suomela 2016, Ylilauri & Vuotalainen 2021).

I Danmark är man mindre organiserad än i Finland om Green Care och bl.a. har man startat upp nyligen Green Care Naetverket 2021 och bl.a. Carsten Ørting Andersen driver en grupp som kallas Grön omsorg. Danmark har terapiträdgårdar som Terapihaven Nacardia och Helseskoven Oktacai där forskning har utförts (Green Care Naetverket 2021). Enligt inofficiella källor brukar man pratat om ett 50-tal Green Care gårdar i Danmark.

Det finns ca 400 certifierade gårdar i Norge tidigare och man talade tidigare om 1100 Green Care gårdar i Norge (Hassnik 2017). I Norge är Green Care är välorganiserat inom ramen för Inn På Tunet. Det är fråga tillrätta och kvalitetssäkrade välfärdstjänster på gårdsbruk. Tjänsterna skall ge bemästring, utveckling och trivsel. Gårdsbruk är en egen- dom som används som jordbruk- skogsbruk- eller trädgård. Aktiviteterna är tjänster som är knytan till gården, livet och arbetet där. Utbudet av tjänster är samarbete med småbarnspedagogik, utbildning, hälso-, social sektorn och omfattar både gårdens aktiviteter och bondens resurser och fylkesmannen har ansvar att följa upp gårdarna och certifiering sker via Matmerket. (Inn på Tunet 2021).

I Sverige kallas Green Care tjänsterna Grön arena och Hushållningssällskapet godkänner certifieringen av en Grön Arena Gård (Gröna Arena 2021). Det finns 80 st certifierade Grön Arena Gårdar i Sverige (Ylilauri & Vuotalainen 2021). Det har publicerats forskningsrapporter från Sveriges Lantbruksuniversitet i Skara angående lantbruk och häst (Lidfors m.fl. 2021, Håkanson m.fl. 2021).

## 2.3 Green Care gårdar i Europa och USA

Green Care gårdar organiseras på olika sätt i olika länder. Tyngdpunkten är på ett multifunktionellt jordbruk i Nederländerna, Belgien och Norge. Man satsar på nationell hälsa i Tyskland, Österrike och Stor-Britannien där aktiviteterna består av att bygga och skydda hälsan. Irland och Italien är det fråga om socialt arbete där fokus är att få tillbaka folk som är borta från samhället genom arbetet på gården (Dessein m.fl. 2013, Farstad m.fl. 2021 Hassnik m.fl. 2010, Haubenhofers m.fl. 2010). Dagverksamhet på gård har erbjudits i Norge sedan tidig 2000-tal (Ibsen m.fl. 2018) och det är familjeägda gårdar och där både jordbruksverksamhet och vårdservicen inte är åtskilda (Farstad m.fl. 2021). Green Care gårdar är en extra inkomst för bonden och i en studie av Ibsen m.fl. (2018) fann man 83 % av gårdarna fick mer än hälften av inkomsterna från gårdsaktiviteter annat än matproduktion.

I Italien och Frankrike är Green Care gårdar riktad mot att integrera arbetskraften och vården ges av samhällsbaserade organisationer som vårdkooperativ. I Norge, Nederländerna och Belgien erbjuds verksamheten på privata Green Care gårdar som är ett exempel en diversering inom jordbruksproduktionen (Hassnik m.fl. 2010, Hassnik 2017, Haubenhofers m.fl. 2010). I Tyskland, Österrike, Irland, Slovenien och Polen är de flesta Green Care gårdar samhällsbaserade vårdtjänster som erbjuds av institutioner (Dessein m.fl. 2013, Hassnik 2017). I Nederländerna finns ca 1100 Green Care gårdar, i Italien ca 700 gårdar och i Belgien 660 gårdar, Frankrike har runt 500 gårdar, Österrike runt 250 gårdar, Tyskland runt 160 gårdar och Irland runt 130 gårdar (Hassnik 2017).

I USA är konceptet inte lika utvecklat med Green Care men Green Chimneys som grundades år 1947 i Brewster strax utanför New York (Kaufmann m.fl. 2015). Green

Chimneys var en småskalig mjölkgård i Brewster ett stenkast utanför New York som till att börja med tog emot barn som hade svårigheter i skolan (Ross 2011). Idag fungerar Green Chimneys som ett rehabiliteringscenter för barn som har emotionella problem där djurassisterad terapi är viktigt del av verksamheten (Ross 2011). Det finns 300-tal olika slags djur på gården och inom den gröna omsorgen där man rehabiliterar olika typer av klientgrupper med lantbrukets djur och Green Chimneys är en av pionjärerna som börjat med djurassisterad terapi (Green Chimneys 2021). Jag besökte Green Chimneys våren 2015 på en djur-människa interaktionskonferens med ett 200-tal delegater från hela världen och det var ett mycket intressant ställe och trevlig plats att nätverka inom djurassisterade interventioner.

## **2.4 Begrepp inom djur och natur assisterade interventioner**

Djurassisterade interventioner definieras som en intervention som leder att djuret inkorporeras som en terapeutiskt och process eller miljö (Kruger & Serpell 2010). Djurassisterade interventioner (DAI) och djurassisterad terapi (DAT) indelas i djurassisterade aktiviteter (DAA) och djurassisterade terapi (DAT), (Kruger & Serpell 2010). Enligt The International Association of Human-Animal Interactions Organizations (IAHAIO) definieras djurassisterade aktiviteter (DAA) som ett mål fokuserat och strukturellt initiativ som inkluderar djur som hälsa, utbildning och för mänsklig tjänst för terapeutiska tjänster för människor (IAHAIO 2014 och 2018).

Vid djurassisterad terapi är det en fråga om målriktad terapi och det är viktigt vid behandlingsprocessen och tjänsten utförs av en person inom hälsovården som har specialiserad expertis i sitt yrke (Thodberg m.fl. 2014). Djurassisterad terapi främjar förbättringar i klientens fysiska, sociala, emotionella och kognitiva funktion och kan erbjudas i olika miljöer och kan vara i en grupp eller individuellt och dokumenteras och evalueras, t.ex. häst pedagogisk hästverksamhet tillhör denna verksamhet (Thodberg m.fl. 2014). Djurassisterade aktiviteter erbjuder möjligheter för motivation, utbildnings, rekreation och eller terapeutiska fördelar att öka livskvaliteten och erbjuds av professionella eller volontärer tillsammans med djur som matchar kriteriet och t.ex. besökshundar på åldringshem till denna kategori (Thodberg m.fl. 2014).

I djurassisterade interventioner finns det två modeller beskrivna, en trekantig och en stjärnformad (Sempik & Adevi 2013, Fine 2015). Den stjärnformade modellen omfattar fyra deltagare, klienten, terapeuten, djur-handlaren och djuret, medan i den trekantiga modellen finns det klienten, djuret och terapeuten som även hanterar djuret (Sempnik & Adevi 2013, Fine 2015). Inom den egentliga psykoterapin pratar man med sina klienter, medan med djurassisterad terapi använder djuren som terapeuter och icke verbal kommunikation (Wilson m.fl. 2017). På Green Care gårdarna kan det finnas båda modellerna.

## **2.5 Mekanismer och effekter av djur och natur assisterade interventioner**

Djur kan verka som socialt stöd, sociala katalysatorer, fysisk kontakt och lugnar ner och minskar stress (Beetz m.fl. 2012, Beetz 2017, Fine & Beck 2015, Thodberg m.fl. 2014). Biofilia teorin säger att människor söker kontakt med naturen och andra former av liv (Wilson 1984). Enligt Attention Restoration Theory (ART) (Kaplan 1995) förklarar att när vi vistas i naturen får vi uppmärksamhet som inte belastar vårt nervsystem (spontan uppmärksamhet) och genom att titta på naturen som inte är kräver insatser, i motsats till de teknologiska miljöerna som hela kräver uppmärksamhet (hård uppmärksamhet) och belastar vårt nervsystem med en direkt insats (riktad uppmärksamhet) och kan leda stress och mental utbrändhet (Palsdottir, 2014, Sahlin 2014). I naturen har människan möjlighet till reflektion om sin framtid och prioriteringar (Kaplan 1995). Naturen sänker och rehabiliterar stressnivåer bättre än urbana miljöer, eftersom har människan är anpassad att leva i naturen och får en snabbare fysiologisk återhämtning (Ulrich 1991).

Anknytning är ett känslösamt band där fås säkerhet och stöd från relationen (Ainsworth 1989). Anknytning är långa band mellan människor som t.ex. mellan mor och barn, mellan romantiska partner och mellan nära vänner (Ainsworth 1989). Det finns anknytningsmönster hos hundägare och hundar på liknande sätt som hos människor (Rehn 2013). I en review artikel av djur-människa interaktioner av Beetz m.fl. (2012) fanns följande effekter av djur och hur de påverkar den mentala hälsan hos barn och äldre människor, de psykologiska effekterna är att djuren minskar stress (hjärtslag, blodtryck, kortisol) och aktiverar oxytocin system samt sänker depression och ångest. Djuren påverkar positivt humör, ger avslappning, förstärker koncentration och uppmärksamhet och förbättrar

kommunikation, social interaktion, tillit samt reducerar aggression till andra människor (Beetz m.fl. 2012).

Djur kan stödja lärandemiljön genom att erbjuda koncentration, motivation, avkoppling och känsla av säkerhet (Kaufmann m.fl. 2015). Att arbeta med djur som t.ex. hästar kan öka självförtroendet hos unga människor (Hauge m.fl. 2014). Enligt en review artikel av Berget & Braastad (2011) fanns följande mekanismer bland djur assisterade interventioner och produktionsdjur att de minskar stress och ångest, ökad självskattningsförmåga, självförtroende och socialt stöd. För att få en omfattande forskning på djurassisterade interventioner behövs även kontrollgrupper och fysiologiska mätningar som blodtryck, hjärtslag, kroppstemperatur samt hormoner (t.ex. kortisol, oxytocin och insulin) (Thodberg m.fl. 2014).

## **2.6 Djur och djurvälstånd på Green Care gårdarna**

Djur-assisterad terapi på gård innebär interaktioner med lantbrukets djur som t.ex. kor, getter, höns m.m. för att förse terapeutiska fördelen för en person (Artz & Davis 2017). Gårdar som har kommersiellt jordbruk kan även räknas Green Care gårdar (Haubenhofers m.fl. 2010, Art & Davis 2017). Interaktioner med produktionsdjur som t.ex. getter kan vara mindre mål inriktade än t.ex. med större hästar men målet för interaktionerna med lantbruketsdjuren är att interaktionerna är terapeutiska, utbildningsmässiga, motiverande eller sociala (Haubenhofers m.fl. 2010).

Man använder inom djurassisterade interventioner främst sällskapsdjur som hundar och katter men även hästar och produktionsdjur. Katter och hundar används främst på åldershem och servicehem som sällskap (Brisk m.fl. 2016, Thodberg m.fl. 2015a & 2015b). I häststall används hästar för rehabiliterande verksamhet (Hauge m.fl. 2013, Hauge m.fl. 2014, Hauge m.fl. 2015) och speciellt för ungdomar med självskadebeteende (Carlsson 2014, Carlsson m.fl. 2015, Carlson 2017a och b) och drogproblematik (Kern-Godal m.fl. 2015 Kern-Godal m.fl. 2016 a och b, Nordheim m.fl. 2018). På gårdarna är det främst fråga om rehabilitering med produktionsdjur för klienter med psykiska problem (Berget m.fl. 2007, Berget 2008, Berget m.fl. 2011, Berget & Braastad 2011, Berget & Grepperud 2011, Pedersen m.fl. 2011, Pedersen m.fl. 2012a och b) och med

minnesstörningar (Ibsen m.fl. 2018, Ibsen m.fl. 2019, Ellingsen-Dalskau m.fl. 2020, Ericksen m.fl. 2019, Pedersen m.fl. 2022, Taranrød m.fl. 2021).

Djurvälfärd är en individs subjektiva erfarenhet av sitt mentala och fysiska tillstånd som det upplever och dess förmåga att hantera omgivning (Broom 1991). Enligt IAHAIO White Paper (2014) skall domesticerade djur användas vid djurassisterade interventioner t.ex. hundar, katter, hästar, produktionsdjur, marsvin, råttor. Fiskar och fåglar som är uppfödda i fångenskap kan användas men de får ej vara vilda eller fångade. Domesticerade djur måste vara socialiserade med människor och tränats med positiv förstärkning. Hundar, katter, hästar måste vara registrerade med någon av de nationella/internationella föreningarna.

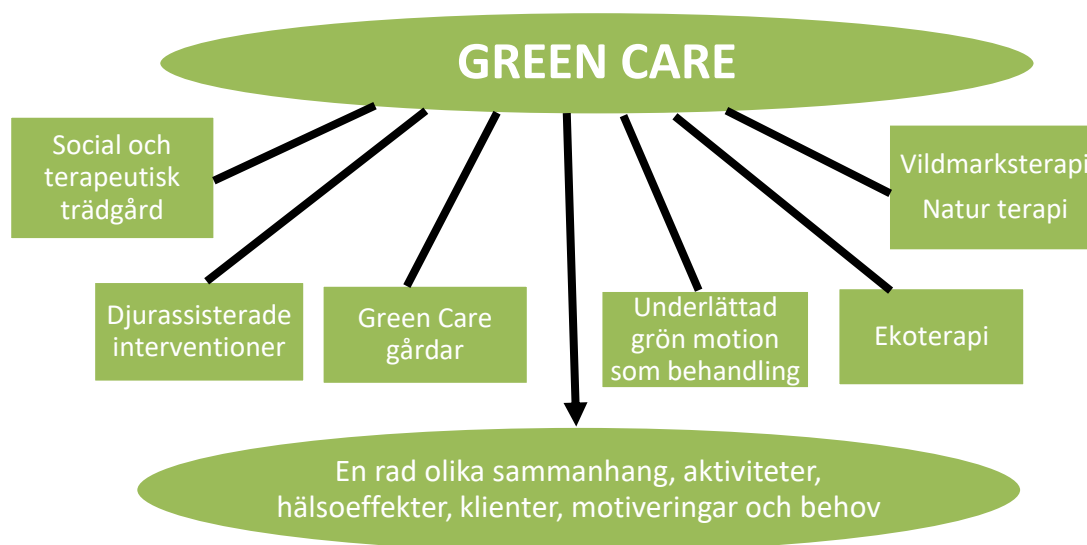
Dessutom understryker IAHAIO (2014) att djuren som används vid djurassisterade interventioner måste vara testade i djurens beteende av en veterinär eller etolog. Djuren får inte överarbetas och interventionerna måste vara tillräckligt korta (30-45 minuter). De som hanterar djuren måste ha fått kunskap och utbildning om djurens välfärd och kunna läsa djurens signaler som stress och obehag. Säkerheten för djuren måste tryggas. Regelbunden veterinärkontroll av djuren som arbetar vid interventionerna. Vårdnad av djuren som är lämplig för arten, specifik mat och inhygning, lämplig temperatur, ljus, miljöberikning och så att djuren får möjlighet att utföra naturligt beteende. Det är viktigt att förebygga zoonoser. Varje institution som har djurassisterade interventioner måste ha eget regelverk att djurvälferden följs.

### **3 TEORETISKT REFERENS RAM**

Den första som definierade Green Care var Hine m.fl. (2008) under Green Care paraplyet. Det är en bred klassifikation av interventioner i olika sammanhang där aktiviteter med Green Care utförs av sårbara klienter och deras behov (Sempnik & Bragg 2013). Det kan vara fråga om sociala och terapeutiska trädgårdar, djurassisterade interventioner, Green Care gårdar, underlättad grön rörelse som behandling, ekoterapi, vildmarksterapiterapi och annat (Berget m.fl. 2010).



## Under Green Care paraplyet – mångfalden av Green Care

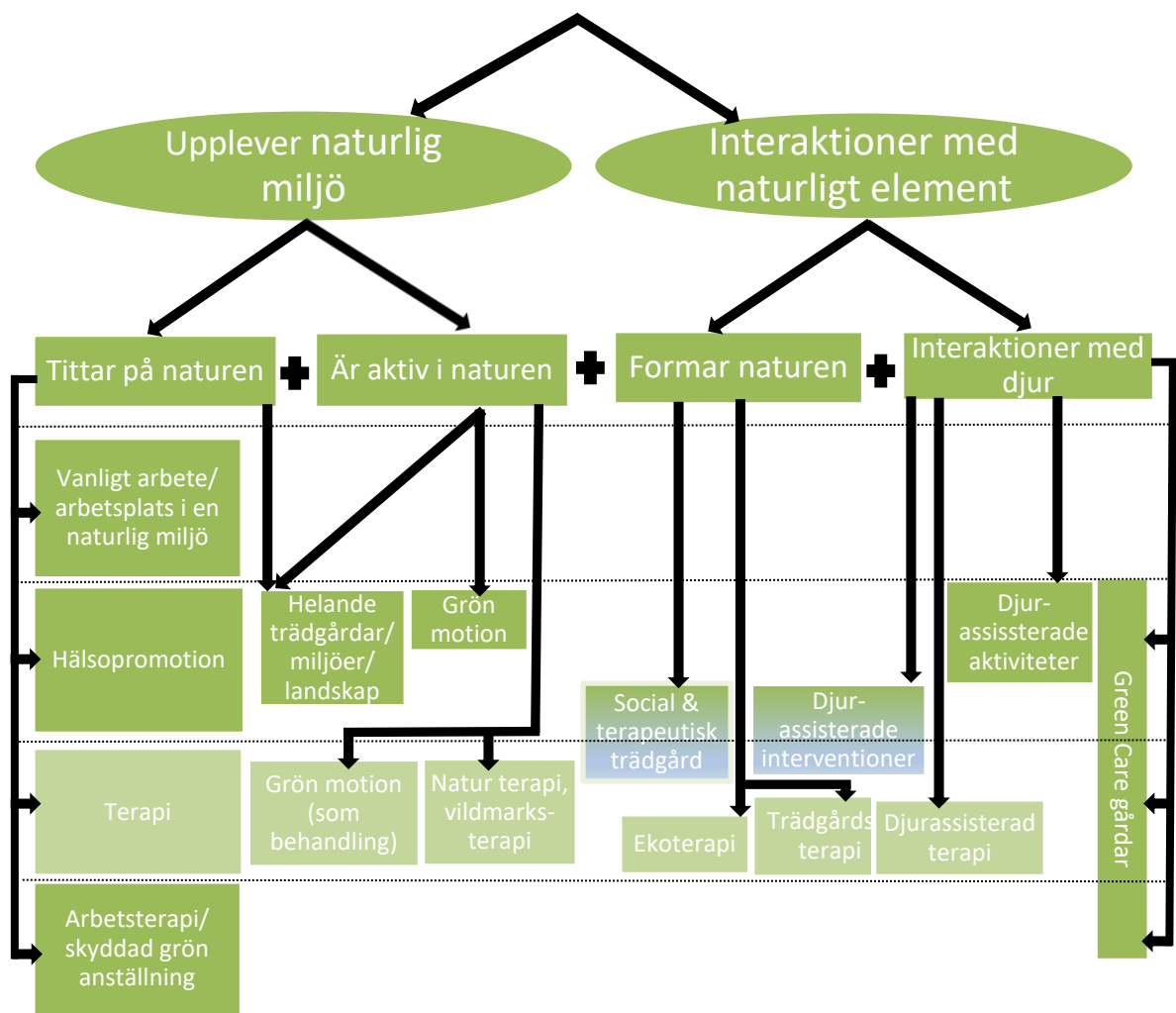


Figur 2. Diversiteten av Green Care paraplyet (Modifierad av Hine m.fl. 2008).

Figur 2 visar den naturbaserade aktiviteterna som går under Green Care paraplyet. I den teoretiska referensramen inom "Diversiteten av Green Care paraplyet" koncentrerar jag på djurassisterade interventioner och Green Care gårdar enligt figur 2. Vidare kan Green Care indelas hur naturen används eller uppfattas i figur 3. Det är en modell där man kartlägger inflytande av naturen och om naturen fungerar som vård och terapi (Haubenhofers m.fl. 2010). Modeller delar in en passiv erfarenhet av naturen till en interaktion med element av aktivitet (Berget m.fl. 2010). Om man läser modellen från toppen till botten, börjar arbetet i en naturlig miljö som går vidare till en hälsobefrämjande miljö, terapi och slutligen en skyddad miljö i en grön miljö (Semik & Bragg 2013). Varje nivå innehåller klienter med olika sårbarheter och behov som behöver olika tjänster inom Green Care. Den naturliga miljön kan upplevas på två olika sätt som en passiv erfarenhet av naturen eller interaktion med element i naturen som innebär aktivitet. Båda dessa kategorier kan indelas i två underkategorier. En naturlig miljö kan upplevas att se på naturen t.ex. genom att se på blommor och uppleva dofter genom eller genom att vara aktiv i naturen t.ex. genom att gå igenom en park. Interaktioner med naturliga element fokuserar på aktiviteter som formar naturen t.ex. att plantera blommor eller interaktioner med djur, t.ex. rida på en häst. (Berget m.fl. 2010).

I den teoretiska referensramen använder jag mig ”Naturen som vård och terapi” och koncentrerar jag mig på interaktioner med naturliga element och interaktioner med djur och djurassisterade aktiviteter, djurassisterade interventioner, djurassisterade terapi och Green Care gårdar enligt figur 3, dvs allt som har gör att med djur medan naturen och trädgården inte tas med.

### Kartlägger inflytande av naturen - naturen som vård och terapi



Figur 3. Naturen som vård och terapi (Modiferad från Haubenhofers m.fl. 2010).

## 4 TIDIGARE FORSKNING

I detta kapitel beskrivs forskningen i de nordiska länderna inom Green Care och tjänster på Green Care gårdarna och slutligen utbildningen och fördelarna av hästassisterad terapi i Finland och Sverige.

## 4.1 Forskning i de nordiska länderna

Detta är ett axplock ur den finländska forskningen med naturen som rehabilitering eftersom det saknas forskning på djurassisterade interventioner och arbete på Green Care gårdar i Finland. I en intervention i trädgårdsaktiviteter för psykiatriska klienter i öppenvård visade resultaten att deltagarna fann en möjlighet att vara utomhus och göra ett meningsfullt arbete, skörda och arbeta tillsammans i en grupp och de kände sig lugnare, kunde koncentrera i en social och stödjande miljö som trädgårdsarbetet innebar (Rappe m.fl. 2008). Tyrväinen m.fl. (2014) jämförde tre olika miljöer i Helsingfors, stadskärnan som kontroll, Alphyddans park och Centralparken och fann att stressnivån som kortisol sjönk i den Alphyddans park och Centralparken och naturen hade positiv effekt mest i den skogliga Centralparken. Enligt Salonens doktorsavhandling (2020) fann hon att tre effekter av naturlig miljö bland frivilliga naturmiljöer som återhämtning, hälsoeffekter som möjligheten att läka sig och ambivalenta erfarenheter som både var positiva och negativa känslor och men även vid Green Care aktiviteter där det även fanns studierelaterade intressen som motivation.

I den dansk forskning har man vid naturbaserad terapi som trädgårdar och stödjande gruppmöten funnit att ätstörningar som hetsätning minskade och det generella välbefinnande och självförtroendet ökade (Corazon m.fl. 2018). I en 10 veckors studie med danska veteraner och naturbaserad terapi som hade vistas i Nacadia terapiträdgården hittade forskarna olika teman som ta in naturen som en inledande terapeutisk process, naturen som en del av post-traumatisk stress. Veteranerna fick redskap att använda i stressfulla miljöer och fick en förbättring i sina post-traumatiska symptom genom att vistas och arbeta i terapiträdgården (Poulsen m.fl. 2014). I en studie med 84 deltagare som led av stressrelaterad sjukdom fick deltagarna naturbaserad terapi under 10 veckor (Stigsdottir m.fl. 2018). De fick två behandlingar varav hälften av gruppen (kontrollgruppen) fick kognitiv beteendeterapi på en privat klinik av psykologer. Den andra hälften fick naturbaserad terapi i terapiträdgården Nacadia på en 1.4 hektar med två terapeuter och en trädgårdsmästare och med individuella naturbaserade aktiviteter för deltagarna (Stigsdottir m.fl. 2018). Båda behandlingarna gav signifikant psykologiskt välbefinnande och en sänkning i utbrändhet som höll i sig ett år efteråt, men det fanns ingen statistiskt signifikant skillnad mellan behandlingarna (Stigsdottir m.fl. 2018).

Norge har haft en stark forskning på rehabilitering med klienter med psykiatriska sjukdomar och minnessjuka på demensgårdar och dessa resultat kommer att skildras i den kommande litteraturstudien. I en studie av Ihlebæk m.fl. (2016) fann man att 40% av bönderna hade en relevant utbildning på Green Care gård. Deras främsta motiv var ekonomiska (53%) eller idealistiska (47%). Enligt 80 % av bönderna på Green Care gårdar ökade Green Care verksamheten deras livskvalitet och den största delen av bönderna uppfattade det som socialt utmanande och 26 % fick inget stöd från professionella. I en forskning av Taranrød m.fl. (2021) undersöktes anhörigas erfarenheter av sina demenssjuka släktingar som deltog i dagverksamhet på en Green Care gård och hittade tre resultat: som jag mår bra när du mår bra, signifikanta aspekter av tjänster på gården, dagverksamhet på demensgård är en del demensvården och att klienterna är skyddad från det krävande vardagliga livet.

I Sverige undersökte Sahlin (2014) i sin doktorsavhandling nataturunderstödd rehabilitering påverkar människor lider av stressrelaterade sjukdomar. Sahlin (2014) fann att det var viktigt vila innan man började med naturunderstödd rehabilitering, extensiella reflektioner var av betydelse i läkeprocessen och deltagarna fick verktyg och strategier för att hantera sin vardag och naturen är restorativ miljö som ger stöd för återhämtning. Dessutom fann Sahlin (2014) att trädgårdsaktiviteter samt naturlig miljö är viktiga i en stresshanteringskurs och denna typ av rehabilitering har positiva effekter på en avstannad rehabiliteringsprocess samt att avslappning i naturmiljöer har en positiv effekt på den riktade uppmärksamheten och avslappning utomhus är effektivt inslag på förebyggande och rehabiliterande insatser vid stressrelaterade symptom. Palsdottir (2014) undersökte i sin doktorsavhandling hur naturunderstödd rehabilitering påverkade individer med stressrelaterade sjukdomar och forskningen utfördes i Alnarp terapiträdgård och hur detta påverkade hälsan. Palsdottir (2014) fann att deltagarna behövde tid av social tystnad efter naturunderstödd rehabilitering och terapiträdgården uppfattades som en stödjande miljö.

## **4.2 Tjänster på Green Care gårdarna**

I Nederländerna erbjuder Green Care gårdar dagverksamhet, arbetsstödda verksamheter och/eller stadigvarande boende för klienter som har olika handikapp. Den sociala aspekten att känna att man tillhör och blir accepterad och respekterad är det som är

viktigast på Green Care gårdar berättar klienterna som jobbar på gårdarna. Att jobba på Green Care gårdar hjälper personer att känna sig nyttiga, hälsosammare och utvecklar självaktning, självrespekt och ansvar samt ge dem mera struktur och disciplin för livet. (Ellings & Hassnik 2008, Hassnik 2010, Hassnik m.fl. 2017).

I en studie av Ellingsen-Dalskau m.fl. (2016) undersökte man i enkätstudie med djurassisterade interventioner på Green Care gårdar 194 st deltagare som varit arbetslösa upptill fem år. Påståenden som ”Den fysiska kontakten med djuren är viktig”, ”Det känns bra att ta hand om djuren”, ”Djuren kräver inte mera än jag kan ge”. Det var viktigt att tillhöra en grupp och uppleva omgivningarna på gården. Av de som deltog interventionen hade 95% av kvinnorna och 85% av männen hade arbetat med djur, 26 % jobbade med att hugga ved, 19% gjorde mat och 18% arbetade med växter i trädgården (Ellingsen-Dalskau m.fl. 2016). I en studie av Ibsen m.fl. (2018) fann man att 32 Green Care gårdar som erbjöd dagverksamhet för 227 demenssjuka och bland gårdarna hade ca 47.5% en hälsovårdsutbildning och det fanns personal med lantbruksutbildning på de flesta Green Care gårdar. Gårdarna sa att deltagarna kunde välja aktivitet som skraddarsyfts för varje deltagare bland det de olika aktiviteterna (Ibsen m.fl. 2018).

### **4.3 Hästassisterad terapi**

Hästassisterad terapi och aktiviteter har utvecklats från handikapp ridning på 1970-talet i Finland till ridningsterapi, socio-pedagogiska häst aktiviteter och Grön Care aktiviteter. Med rid terapin lär sig klienten inte att rida utan att förbättra den fysiska, psykiska och sociala funktionsförmågan som en del av klientens egen medicinska helhetsrehabilitering. Rid terapin har stött t.ex. klienter som med autism, CP-handikappade, klienter med hjärninfarkt och förlamning. (Laine m.fl. 2016). Rid terapeuter (SRT) har genomgått en treårig utbildning vid Ypäjä Hevosopisto. Det finns ett 70-tal rid terapeuter i Finland (Yli-Viikari & Suomela 2016). FPA ersatte rid terapi av skolade av Finlands inom rid terapeuter för en summa av 1.94 miljoner euro år 2014 till ca 1000-tal personer och som till största delen tillhörde fysioterapi och största delen var till barn och ungdomar under 15 år (Laine m.fl. 2015).

Socialpedagogisk hästverksamhet (SPHT) började i Finland på 1990-talet då Kuopio universitet började söka nya lösningar för barns och ungdomars illamående och exkludering från samhället och utbildning (Yli-Viikari & Suomela 2016). Personer som jobbar inom socialpedagogisk hästverksamhet har bakgrund i terapi, hälsovård och utbildning (Laine m.fl. 2015). De viktigaste klienterna för socialpedagogisk hästverksamhet har varit klienterna inom barnskydd, servicehem, familjehem samt privata kunder (Yli-Viikari & Suomela 2016). Hästen behöver vård och hjälper till med dagliga rutiner som är bra för välbefinnandet och kan stöda psykoterapin (Laine m.fl. 2015). Socialpedagogisk hästverksamhet kan stödas av kommunen eller sjukhusdistrikt när det används som en stödåtgärd i kommunen, i rehabilitering eller barnskydd (Laine m.fl. 2015). Hästars förmåga att spegla människors känslor skapar möjligheter för verkliga relationer mellan hästar och terapeuter (Carlsson m.fl. 2015). Att klappa en häst skapar ett emotionellt band, det behöver inte vara fråga om ägarskap (Carlsson m.fl. 2015), men det är viktigt att hästen är densamma ur hela interventionen (Hauge m.fl. 2014).

Psykolog Sven Forsling har visat (2001, 2011) i sin studie att tvångsomhändertagna flickor med hästar leder till ökat självförtroende hos flickorna och att hästen blir flickornas vän som är bara där för flickorna och som lyssnar på dem utan att värdera dem. Stall Forssabo som var ett socialt experiment som pågick i över tio år under 1980-90 talet utför Uppsala (Forsling 2001, Forsling 2011). Flickorna var äldre tonåringar som var tvångsintagna på grund av drogmissbruk. De fick en egen travhäst och fick samtidigt lära sig ett yrke till hästskötare. I Forssabo Terapeutiska modell användes hästen som ett verktyg och hästen blev som en medterapeut i ett program som fostrade tvångsomhändertagna ungdomar till tillväxt (Forsling 2001, 2011). Istället för att koncentrera sig på flickornas svagheter, koncentrerade man sig på deras styrkor och försökte bryta den onda cirkeln med missbruk och aggressivt beteende (Forsling, 2011). Forsling berättar att man bygger upp ett förtroende för ungdomar som har problem genom att visa dem respekt och använda hästarna som en del av processen och han berättar att det viktigt att känna igen styrkorna hos flickorna (Wikman 2016). Ungdomarna kommer från en miljö som är giftig och ibland kan även en sluten institutionsmiljö vara giftig. Hästarna användes som avgiftning för ungdomarna och fungerar som medterapeuter tillsammans med psykologen (Wikman 2016).

## 5 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet är att kartlägga och fördjupa kunskapen om sårbara klienters interaktioner med djur samt erfarenheter av rehabilitering av djurassisterade interventioner på nordiska Green Care gårdar. Examensarbetet undersöker följande två frågeställningar:

*Vilken typ av klienter och rehabilitering med vilka djur gynnas specifika klientgrupper av?*

*Vilka resultat fås av djurassisterade interventioner på nordiska Green Care gårdar?*

## 6 METODVAL

I detta kapitel beskrivs allmänt metoden systematisk litteraturstudie och hur datainsamlingen planeras samt hur innehållsanalysen bör göras samt resultaten från databas och den manuella sökningen och valda artiklar för litteraturstudien samt slutligen vilka etiska aspekter bör tas i beaktande.

### 6.1 Litteraturstudie

Med en litteraturstudie med systematiskt upplägg gör man en syntes av data från tidigare empiriska studier och tyngdpunkten ligger på aktuell forskning inom området och finna beslut för klinisk verksamhet (Forsberg & Wengström 2015). Det skall finnas tillräckligt antal studier av god kvalitet som göras underlag för bedömningar och slutsatser (Forsberg & Wengström 2015). I en systematiskt litteraturstudie bör följande kriterier uppfyllas, klart formulerade frågeställningar, kriterier för sökning och urval, alla relevanta studier inkluderade, studierna kvalitetsgranskade, exklusion av svaga studier, tabell av de studier som kvalitetsgranskas (Forsberg & Wengström 2015).

I denna studie används en litteraturstudie med systematiskt upplägg (Forsberg & Wengström 2015). Det skapas mönster, teman och kategorier och målet är att integrera datat i en förklaringsmodell (Forsberg & Wengström 2015). På liknande sätt som Steigen m.fl. (2016) kommer litteraturen att analyseras och beskriva olika Green Care modeller som sedan kommer att kategorisera till olika mönster från klienternas erfarenheter av olika djurassisterade interventioner.

## 6.2 Datainsamling

En litteratursökning genomfördes i sökmotorer som Science Direct, Pub Med, Esbscohost och Google Scholar med bl.a. sökorden och kombinationer av sökorden:

*Green Care, farming, rehabilitation, animal, nature, care farms, social farming, animal assisted intervention, nature assisted intervention*

Dessutom söks manuellt vetenskapliga artiklar, doktorsavhandlingar som har att göra med Green Care och djurassisterade interventioner. Se kriterierna för artiklar för inklusion i tabell 1. Kriteriet varför jag endast valde det engelska språket är att jag ville ha de skulle vara publicerade i ett större internationellt sammanhang. Forskningen skulle vara utförd i de nordiska länderna som Norge, Danmark, Sverige och Finland. Norden valdes för att jag tidigare varit engagerad i ett nätverksforskningssamarbete inom Green Care i Norden kallad ”The Nordic Green Care Research Network – Health & Welfare for Animals and Humans” (Wikman m.fl. 2016). Sårbara klientgrupper med sjukdomsdiagnoser inkluderades och över 18 år, så barn och ungdomar exkluderades. Se tabell 1.

Tabell 1. Inklusions- och exklusionskriterier

Inklusionskriterier	Exklusionskriterier
Publicerade på engelska	Publicerade på andra språk
Bör vara tillgängliga i fulltext	Inte tillgängliga i fulltext, t.ex. abstrakt
Publicerade mellan åren 2000-2022	Publicerade före 2000
Publicerade och referensgranskade i internationella tidskrifter	Ej referensgranskade och publicerade i övriga typer av tidskrifter t.ex. rapporter
Berör forskning i de nordiska länderna (Norge, Danmark, Sverige, Finland)	Berör forskning utanför Norden
Berör en djurassisterad intervention på en Green Care gård dvs produktionsdjur	Inte relevanta för syftet
Klienter är vuxna	Klienter är under 18 år
Klienter har en sjukdomsdiagnos inkluderad	Klienter som inte har en diagnos



## 6.3 Databas och manuell sökning

Genom att söka Green Care och kombinationer lämpliga sökord i databaserna PubMed Science Direct, Esbscohost och Google Scholar och genom att avgränsa artiklarna att de är skrivna på engelska och under åren 2000-2022 samt att forskningen är utförd i Norden fick man följande resultat i databassökningen som kan ses i tabell 2. Norden var inte med som sökningsord utan jag kollade specifikt på vilket universitet eller högskola författarna var associerade med. Först utfördes generell databassökning där en del artiklar användes för att beskriva examensarbetets bakgrund och inledning. Se tabell 2.

Tabell 2. Resultat av generell databassökning

Sökord/Databas	PubMed	Science Direct	Esbsco-host	Google Scholar	Årtal/Språk
<i>Green Care</i>	15377	439381	562	5080000	
<i>Green Care, farming, rehabilitation, animal, nature, care farms, social farming, animal assisted intervention, nature assisted intervention</i>	0	158	80557	3320	2000-2022 Engelska

Tabell 4. Resultat av specificerad databassökning

Databas	Sökord	Träffar	Antal använda träffar
<b>Pub Med</b>	<i>Green Care AND farming</i>	213	2
<b>Esbscohost</b>	<i>Green Care AND farming</i>	22	1
<b>Pub Med</b>	<i>Green Care AND farming AND animal-assisted OR horse-assisted OR animal assisted</i>	15	3
<b>Esbscohost</b>	<i>Green Care AND farming AND animal-assisted OR horse-assisted OR animal assisted</i>	15	4

Eftersom det kom upp liknande artiklar i de olika sökmaskiner i den generella sökningen beslöt att göra en specifik databassökning i Pub Med och Esbcohost med orden ”Green Care och farming och djurassisterad eller hästassisterad”. Från dessa sökningar kom upp 10 st relevanta artiklar som var publicerade i Norden under åren 2022 och på engelska som uppfyllde inklusionskriterierna. Se tabell 4 ovanför.

Databassökningen gav slutligen ganska få träffar på lämpliga artiklar och det beslöts att bredda sökstrategierna och söka manuellt efter artiklar inom forskningsområdet i Norden. Manuell sökning kunde innebära att söka på författarens namn i sökmaskinerna. Artiklar fanns i mitt eget forskningsarkiv och inom forskningsfältet samt kollegor som doktorerat inom djurassisterad terapi med artiklar från tre doktorsavhandlingar i hästassisterad terapi; Hauge 2014, Carlsson 2017 och Kern-Godal 2017 och artiklar från två doktorsavhandlingar i Green Care skrivna av Berget 2011 och Pedersen 2011. Sammanlagt 14 artiklar från fyra olika doktorsavhandlingar inkluderades. Hela doktorsavhandlingar inkluderades inte utan endast artiklarna i avhandlingarna. Tidigare litteraturunderökningar som är gjorda på Green Care granskades som Steigen m.fl. (2016), Berget & Braastad (2011), Pedersen m.fl. (2016) och dessa hittades manuellt via eget arkiv. Artiklarna fanns förutom i eget arkiv även elektroniskt om man sökte upp dem artikelns namn, men sökprocessen var det manuell sökning och inte via sökmaskiner.

Det inkluderades även ett forskningsprojekt från Norges miljö och biovetenskapliga universitet som har gjorts på personer med minnesstörningar som jobbar på Green Care gård kallad ”Demensomsorg på gård” (2021) som jag fått upplysning om via vetenskapliga möten som jag varit med ordnat och kollade på deras publikationer på norska projektets hemsida. Sedan hittade jag även artiklar från två forskningsrapporter på hästassisterad terapi och grön rehabilitering på lantgård från Sveriges Lantbruksuniversitet (Lidfors m.fl. 2021 och Håkansson 2021) samt ett examensarbete av Nilsson & Svensson (2020) om hästassisterad terapi för vuxna med psykisk ohälsa. Se tabell 5.

Tabell 5. Resultat av manuell och databassökning av referenser

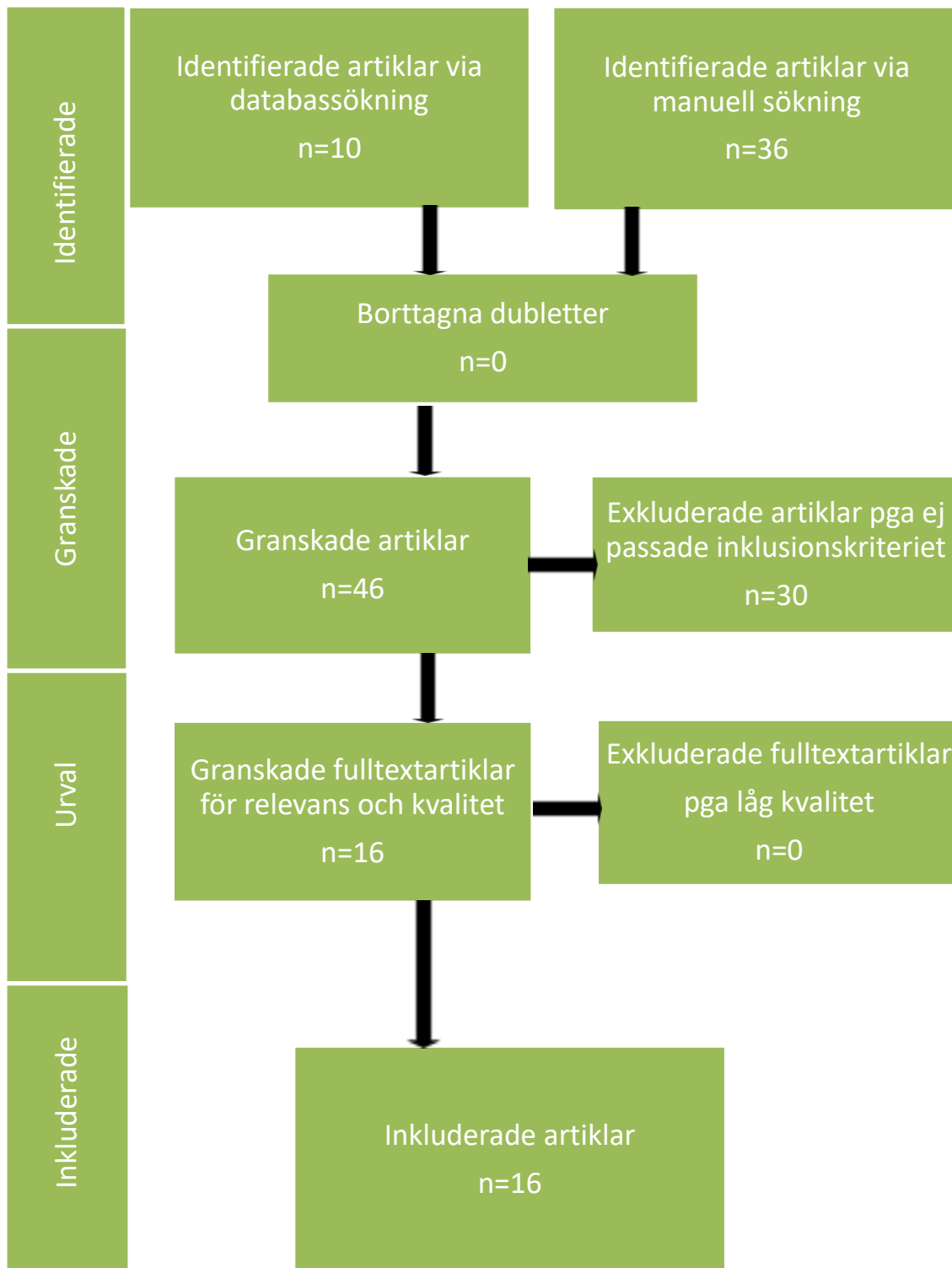
Databas och manuellt sökta referenser	Antal artiklar
Databassökningar (GC/häst)	10
Demensomsorg på gård (GC)	11
Bergets doktorsavhandling (GC)	4
Pedersens doktorsavhandling (GC)	3
Carlssons doktorsavhandling (häst)	4
Hauges doktorsavhandling (häst)	3
Green Care litteraturöversikter (GC)	3
Nilsson & Svensson examensarbete (häst)	2
SLU forskningsrapporter (GC/häst)	2
Från övriga artiklars innehållsförteckningar (GC/häst)	4
<b>Summa</b>	<b>46</b>

## 6.4 Selektionsprocessen av artiklar

Det är viktigt att välja artiklar som svarar examensarbetets syfte och frågeställningar för att bedöma relevans. Gallringen sker utifrån titel, abstrakt och fulltext (Forsberg & Wengström 2015). Databassökningens publikationer granskas på titel och abstrakt och fulltext och sedan exkluderas artiklar som inte passade in i syftet och frågeställningarna. Sedan läses artiklar igenom noggrant. Av dessa 46 artiklar var det 30 st artiklar som inte passade in på det fastställda syftet och inklusionskriterierna och dessa exkluderades ur urvalet, dvs de var ej relevanta. T.ex. klienter som är yngre än 18 år, litteraturundersökningar över Green Care, artiklar som behandlade Green Care tjänster, de anhörigas eller bonden roll och arbetslösa. Av de fyra olika doktorsavhandlingarna med 14 artiklar var det 8 artiklar som passade in i inklusionskriterierna (Berget 3 st artiklar, Kern-Godal 2 st artiklar, Pedersen 3 st artiklar). Hauge och Carlsson doktorsartiklar med hästassisterade interventioner berörde ungdomar som var under 18 år och passade därför inte med inklusionskriterierna.

Genom att följa Forsberg & Wengström (2015) checklistor i kvalitetsbedömningen så kunde den utvalda litteraturen bedömas om det var av god kvalitet för de återstående artiklarna som var 16 till antalet och dessa inkluderas i litteraturstudien. De artiklar som var kvantitativa och hade mätbara värden med statistiska resultat med p-värden t.ex. randomiserade kontrollerade studier fick högre poäng än de kvalitativa artiklarna som vara mera

beskrivande och analyserade som t.ex. interjuver. Se bilaga 1 för checklista för kvalitetsbedömning av artiklar vid systematiska litteraturstudier. Se nedan figur 4 för PRISMA flödesdiagram av granskning, kvalitetsbedömning och urval av artiklar.



Figur 4. Flödesschema över selektionsprocessen enligt PRISMA. Källa Forsberg & Wengström 2015.

Slutresultatet för urvalet i litteraturstudien blev 16 artiklar som passade in för syftet och urvalet av inklusion och exklusionskriterierna. 11 st artiklar behandlade djurassisterade interventioner på Green Care gård och 5 st behandlade hästassisterade interventioner i häststall. Fördelningen bland de nordiska länderna blev att inga artiklar från Danmark kom med urvalet för det hittades inga. I Finland fanns en artikel i hästassisterade interventioner i urvalet men exkluderades eftersom den berörde personer under 18 år. Fördelningen av den nordiska Green Care forskningen som inkluderades i litteraturstudien blev 13 st artiklar från Norge med 11 st djurassisterade interventioner på Green Care gård, 2 st med hästassisterade interventioner och 3 st från Sverige med hästassisterade interventioner. Se bilaga 2 för valda artiklar i slutanalysen.

## 6.5 Data-analys

Jag gör en systematisk kvalitativ innehållsanalys över artiklarna (Forsberg & Wengström 2015.) I förberedande fasen läses artiklarna igenom. I organisationsfasen kodar man texten och ordnar dem i olika teman som motsvarar examensarbetets syfte och frågeställningar och den teoretiska referensramen. Sedan kategoriserar och söks olika mönster och rapporteringsfasen tolkar man analyseringsprocessen och rapporterar resultatet. Sedan diskuterar och tolkas man resultatet (Forsberg & Wengström 2015). Genom att svara på mina syften och forskningsfrågor analyserar jag artiklarna enligt denna metod med innehållsanalys. Jag analyserar artiklarna genom att söka demografiska data om klienterna och vilka diagnoser de har? Vilket typ av aktiviteter eller rehabilitering utförs på gårdarna och vilka djur används vid rehabiliteringen? Vilka resultat dvs. får man av dessa djurassisterade interventioner och vad kan klassificeras till olika grupper och teman som bildar mönster inom rehabiliteringen av sårbara klienters erfarenheter och interaktioner med djur. Genom att sortera artiklarna på basis om de utförs på en gård med djur eller med häst kan man klassificera artiklarna på liknade sätt som i Steigen m.fl. (2016) och få dessa teman. Steigen m.fl. (2016) hade fyra olika Green Care modeller för gårdsarbete, djurassisterade interventioner, natur och skogsbaserade aktiviteter och trädgårdar och hortikultur. Jag får olika förklaringsmodeller s.k. Green Care modeller som är analyserade av sårbara klienters erfarenheter från djurassisterade interventioner på Green Care gårdar. Detta kallas olika Green Care modeller som kan säga även är ett slags teman av artiklarnas kategorier i en innehållsanalys (Forsberg & Wengström 2015). Detta gjorde för att bättre

kunna hantera artiklarna istället för att beskriva dem enskilt. Dessutom beskriver jag artiklarnas målsättning och vilka metoder som har använts. T.ex. vid randomiserade studier beskriver man i tabellformat författare, land och årtal, urvalet, syftet, interventionen, instrument och resultat (Forsberg & Wengström 2015). Resultaten av litteratundersökningen och vilka fördelar djurassisterade interventioner på Green Care gård eller hästassisterade interventioner analyserades på liknade sätt som Steigen m.fl. (2016) och indelades i sju kategorier eller mönster som bemästring och hantering, förbättringar i mental hälsa, förbättringar i fysisk hälsa, struktur i vardagen, känsla av riktigt jobb, sociala vinster och stöd från djur och natur.

## **6.6 Etiska aspekter**

Forskningsdelegationen i Finland (2012) har utfärdat regler som studenter och forskare skall följa god vetenskaplig praxis. I detta examensarbete följs de riktlinjer som studerande vid Arcada enligt God vetenskaplig praxis (2020). Enligt dessa riktlinjer skall tydligt, noggrant ärligt presentera dokumentera och presentera resultat i alla delar i forskningen. Undersöknings och bedömningsmetoderna skall vara etiskt hållbara. Undersökningsresultaten skall vara ansvarfullt som karakteriserar akademisk verksamhet och använda sig av sådana vetenskapliga metoder som studien förutsätter. Det skall inte plagieras, fuskas eller på annat sätt avvikas i examensarbetet. Det är viktigt att ta hänsyn till etiken inom det egna yrkesområdet. (God Vetenskaplig praxis 2020).

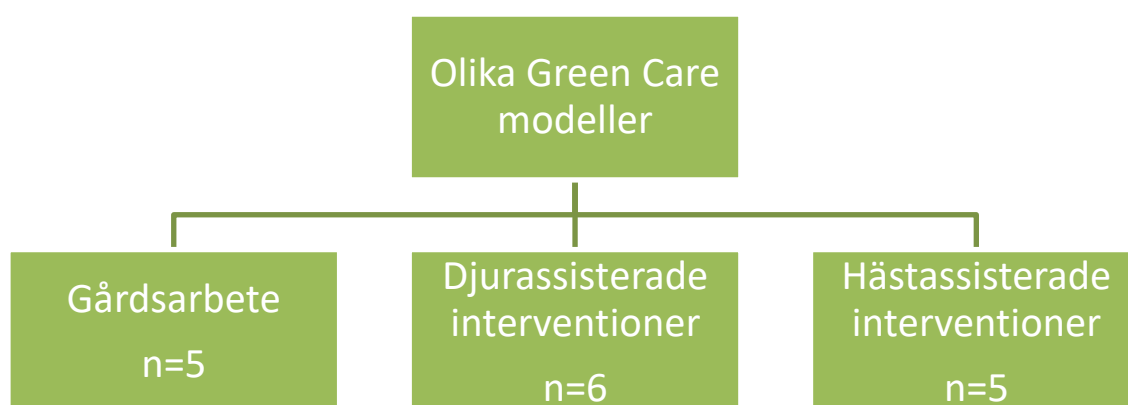
Eftersom detta är en litteraturstudie behövs inte ett etisk lov eller att genomgår en etisk kommitté för ingen ny forskning görs på människor utan endast tidigare litteratur analyseras för examensarbetet. Inga personuppgifter samlades in i detta examensarbetet utan endast tidigare litteratur används in litteraturstudien (Forskningsdelegationen för Finland 2012). Litteraturen som har använts är etiskt gjord och litteraturstudien har gjorts på ett etiskt sätt genom att använda tillgängliga källor och databaser (Forskningsdelegationen för Finland 2012).

## 7 RESULTAT

I detta kapitel beskrivs resultaten av systematiska innehållsanalysen av artiklarna samt olika Green Care modeller med olika klientgrupper och slutligen klassificering av resultat av djurassisterad rehabilitering för sårbara klienter. Resultat beskrivningen är tvådelat, jag beskriver först vilka djur och djurassisterade aktiviteter som har använts bland specifika klientgrupper (frågeställning 1) och sedan resultatet hur klienternas erfarenheter av djurassisterade aktiviteter (frågeställning 2).

### 7.1 Sammanställning till olika Green Care modeller

Genom att sortera artiklarna på basis om de utförs på en gård med djur eller med häst kunde man klassificera artiklarna på liknade sätt som i Steigen m.fl. (2016). Den första Green Care modellen representerade aktiviteter på Green Care gård med djur assisterade interventioner och andra gårdssysslor och aktiviteter på gården (Elingsen-Dalskau m.fl. 2020, Finnager m.fl. 2020, Granerud m.fl. 2014, Johannessen m.fl. 2019, Sudmann & Børsheim 2017), n=5, representerar antalet artiklar. Den andra Green Care modellen representerade aktiviteter på Green Care gård med enbart med djur assisterade interventioner (Berget m.fl. 2008, Berget m.fl. 2007, Berget m.fl. 2011, Pedersen m.fl. 2011, Pedersen m.fl. 2012a, Pedersen m.fl. 2012b), n=6. Den tredje Green Care modellen representerade aktiviteter i ett häststall med häst assisterade interventioner (Johansen m.fl. 2016, Kern-Godal m.fl. 2016a, Kern-Godal m.fl. 2016b, Pálsdóttir m.fl. 2020, Tuuvas m.fl. 2017), n=5.



Figur 5. Green Care modeller

Artiklarna presenteras med syftet, metoden och resultaten enligt de olika Green Care modellerna som svar mitt syfte att kartlägga och fördjupa sårbara interaktioner med djur och erfarenheter av rehabilitering av djurassisterade interventioner på nordiska Green Care gårdar. Dessutom söker jag svar på vilken typ av klienter och rehabilitering utförs med vilka djur och vilka resultat fås av djurassisterade interventioner från forskningen på nordiska Green Care gårdar? Se bilaga 3 för utförligare resultat i artiklarna.

### **7.1.1 Modell 1. Gårdsarbete med minnes- och cancersjukdomar, mental ohälsa och drogmissbruk**

*Comparing the care environment at farm-based and regular day care for people with dementia in Norway— An observational study.*

*Ellingsen-Dalskau, L.H., de Boer, B. & Pedersen I.*

*2020, Norge, Kvalitativ studie*

Syftet att vara jämföra kvaliteten på vården på småskaliga Green Care gårdar med regelbunden vårdnad på boenden för personer med demens i Norge. Det undersöktes 42 st demensklinter i dagverksamhet på 10 st Green Care gårdar på landsbygden och 46 demensklinter på 7 st i ordinarie dagverksamhet. Datat samlades in genom 4 h observationer och sampling 3 ggr/h. De 10 st Green Care gårdarna hade trädgårdar, fält att hålla djuren och odla grödor och gångleder. På den ordinarie dagverksamheten åt man tillsammans, sjöng, läste tidningar och närhet till känselträdgårdar, gym och matsalar. Djur ej specificerade och ingen demografiska data samlades in om deltagarna. Resultatet var inga signifikanta effekter i mellan dagverksamhet på gård och ordinarie för att sitta, äta tillsammans. Att arbeta på gård och med djur utgjorde 17.3 %, att gå utomhus 15,3 %, att laga mat 8.9 %. Att gå ute var signifikant mera på gård än ordinarie men ingen skillnad att laga mat. I ordinarie dagverksamhet gåtor, musik, religiösa aktiviteter (17.2 %), motion och dansa (11.8%), lyssna till personal och läsa (10.9%) och förekom signifikant mera än på gårdsverksamhet. Deltagare på gård var signifikant mera fysiskt aktiva och mera utomhus. Hade mera social interaktion och var på bättre humör än i ordinarie dagverksamhet. (Ellingsen-Dalskau m.fl. 2020).



*Physical activity in people with dementia attending farm-based dementia day care – a comparative actigraphy study*

*Finnanger, Garshol, B., Ellingsen-Dalskau, L-H. & Pedersen, I.*

*2020, Norge, Kvantitativ studie*

Syftet var att undersöka potentialen på gårdar med Green Care verksamhet och hur det kan främja den fysiska aktiviteten för personer med demens. I studien fanns 29 st demens-klienter över 65 år på Green Care gårdar med dagverksamhet och 107 st på ordinarie dagverksamhet. Data för den fysiska aktiviteten samlades in med actigraf och enkäter. Stillasittande aktivitet var att sitta eller se på tv, lyssna på samtal, lätt aktivitet var stå eller att göra hushållssysslor, moderat aktivitet var att gå. Djur var ej specificerade. Resultaten var att de klienter som deltog i gårdsverksamheten var 3.33 % dvs 23 minuter mera aktiv dagligen än ordinarie verksamhet. Tiden att vara stillastående och i lätta aktiviteter var lika för båda grupperna. Signifikanta skillnader var att klienterna var mindre stillastående, hade mera lätta och moderata aktiviteter och tog 1043,36 mera steg på Green Care gårdar än i ordinarie verksamhet. (Finnanger m.fl. 2020).

*Mental health problems, recovery, and the impact of Green Care services: A qualitative, participant-focused approach*

*Granerud, A., & Eriksson, B., E.*

*2014, Norge, Kvalitativ studie*

Syftet var att samla kunskap om deltagarnas erfarenheter av Green Care tjänster där man använde naturen att förbättra hälsan för personer med mental eller drogmissbruk. I studien deltog 20 st klienter i åldern 22-55 år med mental ohälsa och drogmissbruk och deras erfarenhet av Green Care tjänster under 4 månader upptill tre år och metoden var intervjustudier. Klienterna jobbade på gårdarna 4-5 timmar med får, kor, hästar, katter och hundar. 60% fick Green Care två ggr i veckan, 30 % fick tre eller fyra ggr per vecka och en mindre antal en gång per vecka. Resultatet var ett meningsfullt liv med 24 timmars rytm. Klienterna kom i en social kontext och ett kompanjonskap med djur och fick nya praktiska färdigheter. De fick ett bättre välbefinnande och självbild. De fick kontakt med djur och lärde sköta dem och kände samhörighet med djuren. Arbetet var naturligt, meningsfullt och ökade självförtroendet hos klienterna. Klienterna upplevde trötta efter det fysiska arbetet utomhus och fick uppleva årstidsväxlingar. De lärde ledarskap som att arbeta grupp och göra saker tillsammans, upplevde gemenskap och social tillhörighet.

Klienterna upplevde att de var respekterad av de andra och sågs som hel person och fick ökade socialt liv utanför gården. Klienterna fick utmaningar med aktiviteterna och upplevde bemästring. (Granerud m.fl. 2014).

*Cancer-related fatigue: Patients' experiences of an intervention at a green care rehabilitation farm.*

*Johannessen, B., Syvertsen, S., Kersten C. & Berntsen, S.*

*2019, Norge, Kvalitativ studie*

Syftet vara att undersöka hur canceröverlevare med kronisk cancerrelaterad trötthet och deras erfarenheter av rehabilitering på Green Care gård. I studien deltog 8 st cancer klienter i åldern 35-63 år som led av olika cancer och cancer relaterad trötthet. Klienterna jobbade på en Green Care gård 6-7h/vecka i 12 veckor. Metoden var interjuver. Aktiviteterna var trädgårdsarbete, fiska, göra hälsosamma måltider, mata djuren, skogsskötsel, undervisning i hälsosam levnadstil och undervisning, diskussioner, konversationer. Djuren på gården var hästar, hundar, får, hund och aktiviteter i växthus. Resultatet var gården uppledes som en frizon och att stanna där var en holistisk erfarenhet och klienterna upplevde stillhet med djuren på landet. Klienterna upplevde social gemenskap, inspirerande lärare, energigivande aktiviteter och hopp för framtiden. (Johannessen m.fl. 2016).

*It's good to be useful': activity provision on Green Care farms in Norway for people living with dementia*

*Sudmann, T.T. & Børsheim, I. T.*

*2017, Norge, Kvalitativ studie*

Syftet vara att undersöka hur demensklinter använder Green Care gårdar, hur social interaktion och aktiviteter möjliggör eller hindrar aktivering eller inte och hur deltagarna upplever detta till välbefinnande och glädje. 25 st deltagare med 3 gårdar med dagverksamhet, på den första gården fanns demensklinter i åldern 60-90 år, på den andra gården fanns demensklinter i 60-90 år och den tredje gården fanns klienter med huvudskador i åldern 50-70 år. Metoden var fallbeskrivningar och observation. Aktiviteterna bestod bl.a. av att mata djuren, väga hö, städa stallarna och djurburarna, förbereda måltider, baka, koka, promenera, mocka ut, assisterad ridning, sjunga, gåtor, sticka, krocket, köra vagn, juldekoration, samla och ägg och transport. På den första gården fanns mjölkkor och katter, hundar och kaniner, på den andra gården fanns hästar, kor och får och på den tredje

gården fanns trädgårdsodling, getter, hönor, katter och hundar. Resultaten var klienterna upplever att de är nyttiga och hjälper bonden och de är gäst och borta vardagen. Klienterna upplever det är roligt att vara tillsammans och få träffa andra. (Sudmann & Børsheim 2017).

### **7.1.2 Modell 2. Djurassisterade interventioner för klienter med mental ohälsa**

*Humans with mental disorders working with farm animals*

*Berget, B., Skarsaune, I., Ekeberg, Ø. & Braastad B.O.*

*2007, Norge, Kvantitativ studie*

Syftet var att undersöka arbetsförmågan och beteenden av 35 st klienter i åldern 18-58 år med svår mental ohälsa intervention med produktionsdjur. Metoden var videoregistrering av klienternas beteenden under tre månader. Klienterna jobbade på 15 olika gårdar med mjölkkor och dikor, får och hästar men även mindre djur fanns som kaniner, höns, grisar, katter och hundar. Aktiviteterna på Green Care gården var fysisk kontakt med djur, kommunikation, flytta och mata djur, städa, mjölka, få instruktioner av bonden, fotografera djur eller hotfullt beteende av/mot djur. Resultaten var signifikanta skillnader intensitet och exakthet i gårdsarbetet i slutet av interventionen speciellt för klienter med schizofreni och personlighetsstörningar. Mest fysisk kontakt med djuren, mata, städa och mjölka korna. Ökad intensitet av arbete korrelerade signifikant med ökad självförmåga och minskad ångest. Ingen korrelation mellan beteende parametrar på psykiatriska instrument för klienter med schizofreni och personlighetsstörningar. (Berget m.fl. 2007).

*Animal-assisted therapy with farm animals for persons with psychiatric disorders: effects on self-efficacy, coping ability and quality of life, a randomized controlled trial*

*Berget, B., Ekeberg, Ø. & Braastad B.O.*

*2008, Norge, Kvantitativ studie*

Syftet vara att undersöka effekterna på självförmåga, hanteringsförmåga och livskvalitet med produktionsdjur bland 90 st klienter med mental ohälsa. Interventionen pågick i tre månader och uppföljning efter sex månader. Metoden var randomiserad kontroll och uppföljning efter sex månader och användning av frågeformulär. Interventionsgruppen var bestod av 60 st klienter och kontrollgruppen av 30 st i åldern 18-58 år. Aktiviteterna på

Green Care gården var fysisk kontakt med djuren, mjölka, mata och flytta djuren. Djuren var mjölkkor, dikor, får och hästar men även mindre sällskapsdjur. Resultaten var inga signifikanta skillnader i själv-förmåga, livskvalitet, hanteringsstrategier före och efter intervention. Signifikant höjning av självförmåga och hanteringsförmåga i interventionsgruppen efter projekt-perioden. (Berget m.fl. 2008).

*Animal-assisted therapy with farm animals for persons with psychiatric disorders: effects on anxiety and depression, a randomized controlled trial*

*Berget, B., Ekeberg, Ø., Pedersen, I. & Braastad B.O.*

*2011, Norge, Kvantitativ studie*

Syftet var att undersöka 90 st klienter för att studera effekterna av djurassisterad terapi med produktionsdjur för ångest och depression bland klienter med mental ohälsa. Interventionen pågick i tre månader och uppföljning efter sex månader. Metoden var randomiserad kontroll och uppföljning efter sex månader och användning av frågeformulär. 60 st klienter i interventionen och 30 st i kontrollgruppen i åldern 18-58 år. Aktiviteterna på Green Care gården var fysisk kontakt med djuren, mjölka, mata och flytta djuren. Djuren var mjölkkor, dikor, får och hästar men även mindre sällskapsdjur. Resultat var ångest ökade inte signifikant under interventionen men var signifikant lägre vid baslinjen och vid slutet av interventionen. Depression var signifikant lägre vid uppföljning för båda interventions och kontrollgruppen men ingen skillnad mellan grupperna. (Berget m.fl. 2011).

*Farm animal-assisted intervention: relationship between work and contact with farm animals and change in depression, anxiety, and self-efficacy among persons with clinical depression*

*Pedersen, I., Nordaunet, T., Martinsen, EW., Berget, B. & Braastad B.O.*

*2011, Norge, Kvantitativ studie*

Syftet var att undersöka interventioner med produktionsdjur och förändringar i depression, ångest, självförmåga för 14 st klienter med klinisk depression. Metoden var videoregistrering. Klienterna var i åldern 25-54 år. Klienterna jobbade på 8 olika gårdar med mjölkkor men gårdarna hade även hästar, katter, hundar och kaniner. Djurassisterade interventioner och kontakt med djur tre timmar arbete två gånger i veckan under 12 veckor. Aktiviteterna på Green Care gården var bl.a. mjölkning, matande, städande, klappa

djuren, flytta djuren, dialog med bonden, inaktivitet och fysisk kontakt med djuren. Resultat var minskad ångest och depression och ökning i självförmåga under interventionen, bonden som en signifikant person, mentalt välbefinnande relaterat till meningsfullhet i arbetsuppgifterna. (Pedersen m.fl. 2011).

*Important elements in farm animal-assisted interventions for persons with clinical depression: a qualitative interview study*

*Pedersen, I., Ihlebæk, C., & Kirkevold, M.*

*2012, Norge, Kvalitativ studie*

Syftet var att studera 8 st klienter med egna erfarenheter av djurassisterad intervention och vad de ansåg som en viktiga element i relation till deras mentala hälsa. Klienterna var i åldern 25-36 år med klinisk depression. Metoden var tematiska interjuver. Djurassisterade interventioner och kontakt med djur tre timmar arbete två gånger i veckan under 12 veckor. Aktiviteterna på Green Care gården var bl.a. fysisk kontakt med djuren, flytta, mata djuren, städa och mjölka. Djuren var mjölkkor. Resultaten var möjlighet till att uppleva riktig arbetserfarenhet, distraktion från sjukdom, flexibilitet och modifierade arbetsuppgifter som erfarenhet av hantering, att vara uppskattad av bonden och djuren och en kollega och bondens engagemang var viktigt. (Pedersen m.fl. 2012a).

*Farm animal assisted intervention for persons with clinical depression: A randomized controlled trial*

*Pedersen, I., Martinsen, E.W., Berget, B. & Braastad, B.O*

*2012, Norge, Kvantitativ studie*

Syftet var att undersöka effekterna av tre månaders intervention med produktionsdjur och nivåer av depression, ångest och självförmåga med 29 st klienter med klinisk depression. Klienterna var i åldern 25-58 år. Metoden var randomiserad kontrollerad studie med interventionsgrupp på 16 st och kontrollgrupp på 13 st under 12 veckor med en tre månaders uppföljning. Klienterna arbetade tillsammans med bonden i fähuset och aktiviteterna var klappa djuren, mocka, ge mat, ta hand om kalvar, mjölka, fysisk kontakt med djuren. Klienterna jobbade på 11 olika gårdar med mjölkkor men gårdarna hade även hästar, katter, hundar och kaniner. Resultaten var signifikant minskning i depression, signifikant ökning i självförmåga fanns i interventionsgruppen mellan rekrytering och slutet av

interventionen. I kontrollgruppen fanns inga signifikanta skillnader. Inga signifikanta skillnader i mental hälsa i interventionsgruppen och kontrollgruppen. (Pedersen m.fl. 2012b).

### **7.1.3 Modell 3. Hästassisterade interventioner med klienter med drogmissbruk, mental ohälsa och neurologiska sjukdomar**

*Contribution of the patient–horse relationship to substance use disorder treatment: Patients' experiences*

*Kern-Godal, A., Brenna, I.H., Kogstad, N., Arnevik E.A., & Ravndal, A.*

*2016, Norge, Kvalitativ studie*

Syftet var att undersöka drogmissbrukares egna erfarenheter av deras relation till hästen och deras uppfattning av hästens insats till terapin. Klienterna var 8 st drogmissbrukare som genomgick behandling för droger i åldern 20-30 år. Metoden var interjuver, videoanalys och klientdagböcker under 10 veckor. Klienterna jobbade i ett psykiatriskt sjukhus med häststall i landsbygdsmiljö. Klienterna jobbade med hästarna, borstade dem, matade, red, körde och kunde göra andra stall aktiviteter som att mocka ut, flytta hö tillsammans med övrig personal. Resultaten var relationen med hästen är viktig för en hästassisterad terapeutisk erfarenhet. Hästen möjliggjorde en positiv självkonstruerad bild och utgjorde emotionellt stöd under behandling. Viktiga element var relationen med hästen, emotionell effekt och bemästring. (Kern-Godal et al 2016a).

*More than just a break from treatment: how substance use disorder patients experience the stable environment in Horse-Assisted Therapy*

*Kern-Godal, A., Brenna, I.H., Arnevik, E.A. & Ravndal, E*

*2016, Norge, Kvalitativ studie*

Syftet vara att och studera hur klienter med drogmissbruk uppfattar en stallmiljö och häst-assisterad terapi som en del av deras rehabiliteringsprocess från droger och vad detta tillför denna erfarenhet. Klienterna var 8 st drogmissbrukare som genomgick behandling för droger i åldern 20-30 år. Metoden som användes var interjuver under 10 veckor. Fem hästar av olika raser användes och varje häst var noggrant utvald och tränad och användes endast i terapi med missbruksklienter. Klienten blev känd med hästen, lärde sig om hästbeteende och säkerhet och introducerades till färdigheter med hästskötsel, hantering och

redskap och sedan aktiviteter och övningar med hästen. Resultaten var en rast från behandling eller en förändring eller fokus aktivitet identitet och motivation. Teman var en förändring av fokus, ”glömma allt”, aktivitet ”göra någonting nyttigt”, identitet ”den som jag verkligen är” och motivation ”varför jag ännu är här”. (Kern-Godal m.fl. 2016 b).

*Facilitating change in a client's dysfunctional behavioural pattern with horse-aided psychotherapy. A case study.*

*Johansen, S. G., Arfwedson Wang, C. E. & Binder, P.-E.*

*2016, Norge, Kvalitativ studie*

Syftet var studera hur terapeutisk interaktion med en häst har potential att erbjuda möjligheter att arbeta med relationsproblem med bakgrund med missbruk och svårt trauma i barndomen. Metoden var djup interjuver och filmade sessioner med häst. En kvinna intervjuades i 50 årsåldern som led av självmordstankar, social ångest, depression och alkoholism. Klienten jobbade med häst i ett rid stall och gjorde övningar som rörelser när hon satt på hästen, att gå med hästen i en gramma, rensa hovarna, rida utan sadel och röra hästen från hästryggen. Resultaten var att klienten arbetade med att uttrycka sina behov med hästen. Klienten arbetade med personliga gränser och fick kroppsmedvetenhet. Klienten visade dysfunktionella beteenden i relationen med hästen. De negativa reaktionerna och icke villigheten att samarbeta från hästen hjälpte klienten att ändra sitt beteende mera konstruktivt. (Johansen m.fl. 2016).

*Equine-assisted intervention to improve perceived value of everyday occupations and quality of life in people with lifelong neurological disorders: A prospective controlled study.*

*Pálsdóttir, A.M., Gudmundsson, M., & Grahn, P.*

*2020, Sverige, Kvantitativ och kvalitativ studie*

Syftet var att undersöka effekterna av hästassisterade intervention på deltagares erhållna värde i det vardagliga och hur hälsan påverkas och vad interventionerna betyder för deltagarna. Forskarna undersökte en interventionsgrupp med hästar som bestod av 14 klienter i åldern 22-71 år med neurologiska skador och symptom som mental utbrändhet, smärta och försämrad mobilitet under ett år. Klienterna med hästassisterad intervention red en gång per vecka av certifierad rid terapeut under ett års tid och saknade övriga aktiviteter utanför hemmet och jämfördes med en aktiv kontrollgrupp på 147 personer

med aktiviteter utanför hemmet och en passiv kontrollgrupp på 29 personer som saknade regelbundna aktiviteter utanför hemmet. Uppföljning 6 till 12 månader. Metoden var självutvärdering och enkäter samt interjuver, dvs både kvantitativa och kvalitativa metoder. Det var fråga om 4 olika ridskolor som klienterna red på hästarna. Resultatet var interventionsgruppen aktivitets repertoar och självutvärderade hälsa ökade både före baslinjen och kontrollgrupperna. Fyra teman hittades 1) Hästassisterade interventioner stärkte och främjade förmågan och hälsan. 2) Ökad egenmakt och genom ridning fick de meningsfull aktivitet och hobby. 3) Jämlikhet och rättvisa och ökad tillgänglighet. 4) Hästen och den omgivande miljön ansågs som resurs. (Pálsdóttir m.fl. 2020).

*A healing relationship: Clients' experiences of the long-term relational significance of the horse in horse assisted psychotherapy*

*Tuuvas, M., Carlsson, J., & Norberg*

*2017, Sverige, Kvalitativ studie*

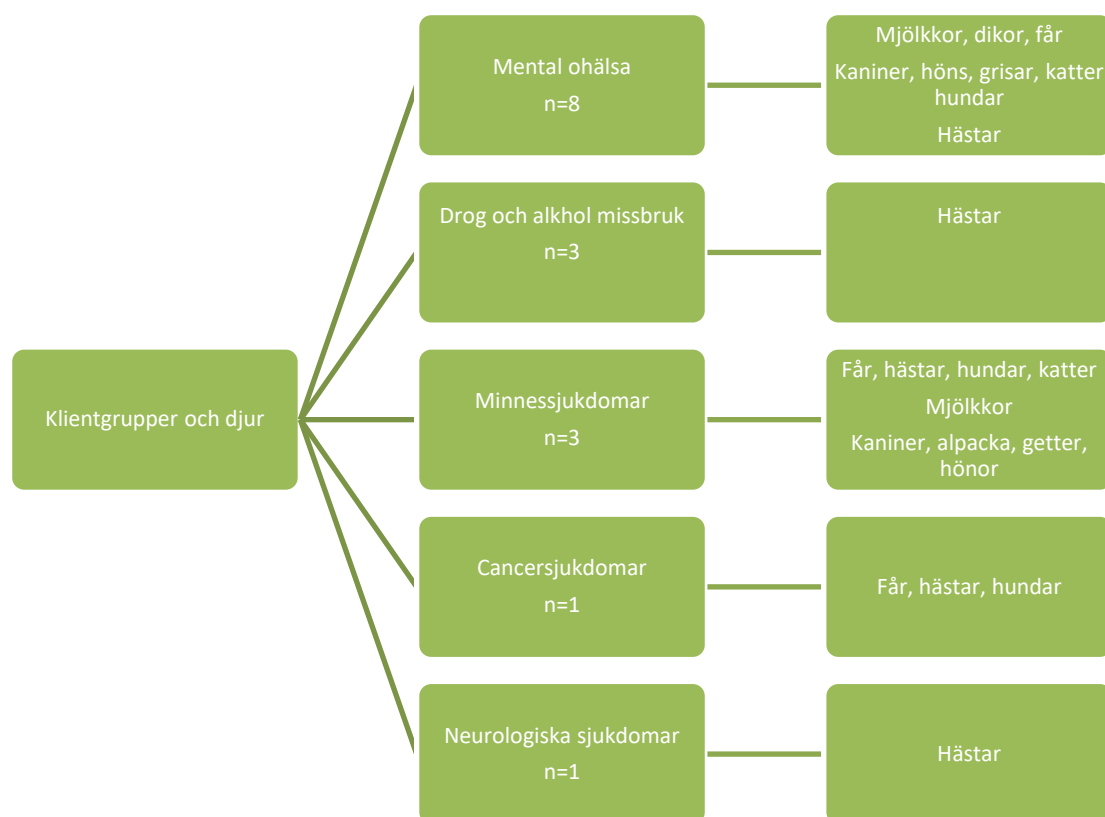
Syftet vara att studera hur forna klienter från hästassisterad psykoterapi uppfattar hästar flera år efter behandlingen var avslutad. Forskarna undersökte 5 st kvinnor som genomgått Forssabro Terapeutiska modell där klienten har lärt sig om sig själv och andra genom att delta i aktiviteter med hästen för att sedan diskutera känslor, beteenden och mönster med terapeuten. Klienterna hade som unga i 15-18 års åldern med tungt drogmissbruk deltagit i interventioner med travhästar och terapeuter och levt i behandlingshem med stall och 15 år senare i 30 års åldern intervjuades de om sina erfarenheter och metodiken interjuver med tematisk analys. Resultaten visade att efter många års behandling var hästen fortfarande ihågkommen som en de viktigaste individen under klients liv under tiden för behandling och i kärnkategorin en helande relation. Det fanns teman som relationer, inre styrkor och hanteringsstrategier. (Tuuvas m.fl. 2017).

## **7.2 Översikt över klientgrupper och djur**

Här följer en sammanfattning över artiklarna och klientgrupper hade vilka sjukdomar och vilka terapidjur de rehabiliteras med enligt de 16 st olika artiklarna. Den största gruppen var de som hade mental ohälsa som tex depression och ångest och djur om användes till rehabiliteringen var främst mjölkkor men även dikor och får förutom mindre sällskapsdjur som katter, hundar, kaniner eller höns men även hästen var ett bra terapidjur. De



klienter som led av drog och alkoholmissbruk där var hästen den främsta terapidjuret och här var det fråga om klienter som var yngre under 30 år som fick hjälp med häst-människa relationen. Även klienter som led av neurologiska sjukdomar fick rehabiliteringshjälp av hästen. Klienter som led av minnesjukdomar som var över 60 år och rehabiliterade med den mest diversifierade djurgruppen med både mjölkkor, får, hästar, alpaka, getter, hönor och katter och hundar. De som klienter som hade cancersjukdomar rehabiliterade sig med hjälp av får, hästar och hundar. Hästen verkade som det allmännaste djuret som terapidjuret i litteraturstudien och i Finland har FPA understött denna rehabiliteringsform för sårbara klienter som mest.



Figur 6. Översikt över klientgruppernas sjukdomar och terapidjur

### 7.3 Analys och klassificering av resultat av djurassisterad rehabilitering för sårbara klienter

Resultaten av litteratundersökningen och vilka fördelar djurassisterade interventioner på Green Care gård eller hästassisterade interventioner analyserades på liknade sätt som Steigen m.fl. (2016) och indelades i sju kategorier som bemästring och hantering,

förbättringar i mental hälsa, förbättringar i fysisk hälsa, struktur i vardagen, känsla av riktigt jobb, sociala vinster och stöd från djur och natur.

Steigen m.fl. (2016) fann i sin litteraturundersökning att deltagarna som deltog i Green Care service hade 1) Bemästrande och hantering som innebar nya erfarenheter av bemästrare och personlig kompetens. 2) Positiva effekter på mental hälsa som mentalt välmående, en ny positiv attityd, själv acceptans och själv insikt. 3) Förbättrad fysisk hälsa och styrka. 4) Struktur och meningsfullhet, ut från passivitet och strukturen på dagen samt en meningsfullhet. 5) Känslan av värdighet som produceras att göra ett ordentligt jobb, dvs. verklig arbetserfarenhet. 6) Sociala vinster. Jordbrukaren är en signifikant person, socialt stöd, en tendens till ökad social aktivitet efter en intervention. 7) Djur och natur. Naturen uppfattas som en givande och stödjande miljö. Den unika erfarenheten i sällskap med djur.

### **7.3.1 Bemästring och hantering**

*Man talar i Green Care litteraturen om bemästring eller mestrning på norska. Här får klienterna nya erfarenheter och börjar känna av en kompetens till sina arbetsuppgifter på gården och i och med att de lär sig hantera nya färdigheter.*

Hos klienter med mental ohälsa fanns en arbetsförmåga i slutet av interventionen (Berget m.fl. 2007). Forskarna hittade en själv förmåga och hantering hos interventionsgruppen med psykiatriska klienter som arbetade med djur efter sex månader efter projektet avslutat (Berget m.fl. 2008). Pedersen m.fl. (2012a) fann en flexibilitet och modifierade arbetsuppgifter som var en erfarenhet av deras hantering hos klienter med klinisk depression. Kern-Godal m.fl. (2016a) fann att relationen klient-hästar gav bemästring eller ledarskap som kontroll som samarbetet och prestation och hantera nervöshet och överkomma rädsla hos klienter med drogmissbruk. Kern-Godal m.fl. (2016b) fann en motivation att varför klienterna med drogmissbruk fortfarande var kvar för att kunna avsluta behandlingen genom att arbeta med hästarna. En psykiatrisk klient fick uttrycka sina behov med hästassisterad psykoterapi och lära sig att sätta personliga gränser och när klienten visade dysfunktionella beteenden som gav det negativa beteenden av hästen som gjorde att klienten måste förändra sitt beteende till något konstruktivt (Johansen m.fl. 2016). Flickor som

hade haft drogmissbruk i unga år fann att hästen gav hantering strategier som insikter och reflektioner, ledarskapsfärdigheter, ta hand om sig själv och hantera stressande situationer (Tuuvás m.fl. 2017). Att hantera hästar gav ökat självförtroende och arbete med djur och natur ökad bemästring och meningsfullhet och nya erfarenheter för klienter med mental ohälsa och drogmissbruk (Granerud m.fl.2014).

### **7.3.2 Förbättringar i mental hälsa**

*Förbättringar i det mentala välbefinnandet och psykologiska parametrar som ångest och depression mättes hos klienterna som sjönk medan humöret, självförtroendet, hoppet ökade och viljan att leva ökade.*

Ångest minskade hos interventionsgruppen med psykiatriska klienter som arbetade djur än hos kontrollgruppen. Ingen skillnad i depression mellan grupperna fastän depressionen minskade för grupperna minskade hos båda grupperna vid uppföljningen (Berget m.fl. 2011). Ångest och depression minskade och självförmåga ökade under interventionen som arbetade med djur (Pedersen m.fl. 2011). Interaktioner med produktionsdjur via arbetsuppgifter visade förbättringar i mental hälsa. Pedersen m.fl. (2012b) fann en minskning i depression och ökning i självförmåga interventionsgruppen. Tuuvás m.fl. (2017) fann hästen gav klienterna en inre styrka som en känsla av trygghet, självförtroende, motivation och vilja att leva. Deltagare på Green Care gård med demens hade bättre humör än i ordinarie dagverksamhet (Ellingsen-Dalskau m.fl. 2020). Klienter med mental och ohälsa och missbruk kände ett förbättrat välmående Granerud m.fl. (2014). Johannesen m.fl. (2019) fann att cancerklienter känner hopp inför framtiden och en kontroll av och prestationer och önskan att arbeta. Sudmann & Børsheim (2017) fann att demensclienterna upplevde ett förbättrat mentalt välbefinnande med aktiviteterna på gården.

### **7.3.3 Förbättringar i fysisk hälsa**

*Förbättringar i fysiska hälsa och styrka. Aktiviteterna på gården gav mera fysisk styrka än vanlig dagverksamhet och detta påverkade humöret och sömnen. Speciellt vid hästassisterade interventioner stärktes balansen och kroppsmedvetenheten. Att arbeta fysisk på gård gjorde att man kände sig trött.*

En psykiatrisk klient fick bättre kroppsmedvetenhet med hästassisterad psykoterapi (Johansen m.fl. 2016). Pálsdóttir m.fl. (2020) fann hästassisterade interventioner för neurologiska klienter stärkte och främjade förmågan och hälsan som bättre balans, styrka, energi, sömnkvalitet och självförtroende. Klienter på Green Care gård med demens var signifikant mera fysiskt aktiva och mera utomhus än ordinarie dagverksamhet. Hade mera social interaktion och var på bättre humör än i ordinarie dagverksamhet (Ellingsen-Dalskau m.fl. 2020). Finnhanger m.fl. (2020) fann att deltagare med demens som deltog i dagverksamhet på gård var mera 23 minuter mera fysiskt än de som deltog i ordinarie dagverksamhet. Klienterna på gård vara mera stillastående och hade mera lätta och moderata aktiviteter och tog över 1000 mera steg på gårdar än på ordinarie verksamhet. Granerud m.fl. (2014) fann att klienterna vara trött efter fysiskt arbete, erfarenheten att använda sin kropp och hårt fysiskt arbete känns meningsfullt och ett utomhusjobb. Johannessen m.fl. (2019) fann att cancerer med energigivande aktiviteter på gård gjorde avslappnade promenader i naturen.

#### **7.3.4 Struktur i vardagen**

*Arbete på gården ger en struktur på dagen och komma bort från hemmet.*

Klienter med mental ohälsa tyckte det var viktigt att komma bort från hemmet och vara aktiv och delta i interventionen var viktigt (Pedersen m.fl. 2012a). Kern-Godal m.fl. (2016b) fann att klienterna hade en känsla förändring och glömma allting med hästassisterad interventionen och den variation från deras vanliga behandling och något att se framemot. Sudmann & Børsheim (2017) fann att demensclienterna på gård kände sig som en gäst att vara bort från det vanliga.

#### **7.3.5 Känsla av riktigt jobb**

*Att få praktisk arbetserfarenhet att jobba på gård och att få rida på hästar kändes som meningsfullt och gav ett ökat självförtroende.*

Klienter med klinisk depression upplevde känslan av vanligt arbetsliv och känna sig uppskattad som var distraktion från deras sjukdom (Pedersen m.fl. 2012a). Klienter med drogmissbruk tyckte att hästassisterad aktivitet var att göra någonting nyttigt (Kern-Godal m.fl. 2016b). Neurologiska klienter tyckte att hästassisterade aktiviteter gav egenmakt och genom ridning fick de en meningsfull hobby (Pálsdóttir m.fl. 2020). Granerud m.fl. (2017) fann att ett naturligt arbete med meningsfulla aktiviteter och gav ett ökat självförtroende. Sudmann & Børsheim (2017) fann att demensklinter på gård tyckte att vara dräng eller piga är att vara bra att göra någonting och känna sig nyttig. Bonden kan inte göra allting han behöver min hjälp. Johannessen m.fl. (2019) fann att cancerklinter kände en meningsfullhet med gårdsarbete.

### **7.3.6 Sociala vinster**

*Att arbeta på gården och vara i en gemenskap ger socialt stöd från andra deltagare och skapa nya möten och man får stöd från bonden eller terapeuten i rid stallet. Många som har samma sjukdom kan ge ett stöd genom diskussioner av egna erfarenheter.*

Pedersen m.fl. (2011) fann en ökad dialog med bonden korrelerade med minskning i ångest. Psykiatriska klienter fick att vara en kollega på gården och diskussionen med bonden arbetsuppgifter och inte koncentration på deras sjukdom (Pedersen m.fl. 2012a). Kern-Godal (2016b) fann att personalen med hästassisterad intervention kände igen dem som person, dvs deras identitet och såg terapeuterna som vänner och atmosfären mera avslappnad i stallet. Pálsdóttir m.fl. (2020) fann att hästen och häststallet var en resurs och personalen skapade en säker atmosfär och personalen var trygg. Tuuvas m.fl. (2017) fann hästen gav relationer till andra i personalen och från att känna sig ensam till att tillhöra något. Deltagare på Green Care gård med demens var mera sociala i ordinarie dagverksamhet (Ellingsen-Dalskau m.fl.2020). Granerud m.fl. (2014) fann att vara aktiv och göra saker tillsammans, bli respekterad av andra, ha måltider tillsammans och ha en handledare som kan kommunicera och ha hand om gruppen. En känsla av samhälle och gemenskap och ökad jämlikhet med andra på gården och ökad socialt liv utanför gården och att ses som hel person. Johannessen m.fl. (2019) fann att social gemenskap var det trevligt att träffa andra i samma situation att få en acceptans och förståelse för sin sjukdom, att få inspirerande konversationer och att få och ge. De som jobbade som lärare på Green Care

gårdarna gav uppmuntran, säkerhet och skötsel och meningsfulla föreläsningar. Sudmann & Børshem (2017) fann att dagverksamheten på gården skapar möten och nya erfarenheter och det trevligt att vara i nya sociala sammanhang.

### **7.3.7 Stöd från djur och natur**

*Djur och natur upplevs en stödjande miljö som används ofta i Green Care litteraturen. Djur och natur dömer inte klienter med olika funktionsnedsättningar och klienterna kunde vara sig själv och slappna av i en gårdsmiljö eller ett rid stall.*

Psykiatriska klienterna uppskattades att ta hand om och umgås med djuren och kontakten med djur gjorde dem lugnare (Pedersen m.fl. 2012b). Kern-Godal m.fl. (2016a) fann att relationen med hästen var viktig och speciell och ömsesidig som en vänskap. Hästen gjorde emotionellt stöd under behandling och deltagaren kände sig bra, lugn och medveten. Neurologiska klienter tyckte om att rida utomhus och hittade en kontakt till naturen och det gav en tyst kommunikation med djuren och att de kunde slappna av bättre och känna sig lyckliga (Pálsdóttir m.fl. 2020). Granerud m.fl. (2014) fann att uppleva årstidsväxlingar, från att så till att skörda. Tuuvas m.fl. (2017) fann att klienter med drogmissbruk hade en ömsesidig relation med hästen och att hästen signifikant för behandlingen och en helande relation. Granerud m.fl. (2014) fann att deltagare med mental ohälsa hade en kontakt med djur, de lärde att sköta dem och inte vara rädda för dem och känna samhörighet med djuren samt att djuren inte pressade människor eller stigmatiserade dem eller gjorde skillnad men var beroende av människors skötsel. Johannessen m.fl. (2019) fann att cancerklienter upplevde gården som en frizon och att stanna där var en holistisk erfarenhet och att det var fridfullt på landsbygden.

## **8 DISKUSSION**

I detta kapitel beskrivs materialet och resurserna bakom Green Care forskningen samt referensramen och syftet och frågeställningarna och diskussion om metoden och resultatet och slutligen förslag på framtida forskning.

## 8.1 Resultatdiskussion

I de 16 olika artiklarna beskrev olika erfarenheter att arbeta gård med produktionsdjur eller med häst för olika klientgrupper. Syftet är att kartlägga och fördjupa kunskapen om sårbara klienters interaktioner med djur samt erfarenheter av rehabilitering av djurassisterade interventioner på nordiska Green Care gårdar. Frågeställningar var: vilken typ av klienter och rehabilitering med vilka djur gynnas specifika klientgrupper av och vilka resultat fås av djurassisterade interventioner på nordiska Green Care gårdar?

De 16 olika artiklarna gav upphov till tre modeller där interventionerna utfördes på gård, med produktionsdjur och med hästar. Klienterna hade diagnoser som minnessjukdomar, psykiatriska sjukdomar, neurologiska sjukdomar, drog och alkoholmissbruk, neurologiska sjukdomar och cancersjukdomar. Djuren på gårdarna som klienterna utförde djurassisterade interventioner med var produktionsdjur som kor, får och hästar och mindre sällskapsdjur som hundar och katter samt mindre produktionsdjur som höns, alpaca och getter. Resultaten av klienterna erfarenheter med djurassisterade interventioner tolkades till sju huvudkategorier som bemästring och hantering, förbättringar i både mental hälsa och fysisk hälsa, struktur i vardagen, känsla av riktigt jobb, sociala vinster och stöd från djur och natur.

I den första teoretiska referensramen utfördes alla aktiviteter i litteraturstudien under Green Care paraplyet med djurassisterade interventioner och på Green Care gårdar (Hine m.fl. 2008). I den andra teoretiska referensramen var det var interaktioner med naturliga element där interaktioner var med djur och djurassisterade aktiviteter och på Green Care gårdar i litteraturanalysen (Haubenhofers m.fl. 2010). Dessutom förekom en del av trädgårdsaktiviteter där man formade naturen och är aktiv i naturen och upplever naturlig miljö liksom socialterapeutiskt trädgårdselement under Green Care paraplyet, men här har mu tyngdpunkten fokuserats på djurassisterade interventioner.

Vi kan se i denna litteraturstudie att djurassisterade interventioner på Green Care gårdar sammanfaller med tidigare forskning om mekanismer och effekter av djurassisterad terapi att djuren verkar som socialt stöd, ökar självförtroendet, ger fysisk kontakt och förbättrar den mentala och fysiska hälsan (Berget & Braastad 2011, Beetz m.fl. 2012, Fine & Beck

2015, Thodberg m.fl. 2014). Den naturliga miljön på Green Care gården hjälper klienter att slappna av och minska stressen och återhämta sig och på detta sätt reflektera om sin framtid (Kaplan 1995, Palsdottir 2014, Sahlin 2014, Ulrich 1991).

I alla tre Green Care modeller förekommer klienter med mental ohälsa och antalet var åtta artiklar. Enligt Världshälsoorganisationen (WHO) är depression och ångest en av de två som orsakar funktionsnedsättning globalt och depression påverkar 264 miljoner människor globalt i alla åldrar (WHO, 2020). Den behandlingen som finns kan trots allt göra att flera klienter avbryter behandlingen eller svarar inte bra på behandlingen. Pga. av avsaknaden av resurser, stigmat som sammankopplas med mental ohälsa och personal som är otillräckligt skolade, samt felaktiga diagnoser och otillräckliga försäkringar (WHO, 2020). Personer med mental ohälsa är stigmatiserade, har en låg livskvalitet, isolering, ensamhet och de är exkluderade ur det dagliga arbetslivet (Pedersen m.fl. 2016).

I två av Green Care modellerna förekom minnesjukdomar och behandlade tre artiklar. Ungefär 50 miljoner i världen lever med demens och antalet beräknas till 75 miljoner i 2030 pga. av den åldrande befolkningen (Prince m.fl. 2015). Demenssjukdomar innebär förlorad kognitiv och fysisk funktion och neuropsykiatriska symptom som apati, depressivitet, ångest och rastlöshet (van Iersel, 2004). Det finns inget botemedel mot demenssjukdomar men bromsmediciner och goda interventioner kan sakta ner sjukdomsbilden och symptomen (Geldmacher m.fl. 2006). Det är därför viktigt att utveckla icke farmakologiska interventioner som kan göra vardagen bättre och ge sårbara personer bättre upplevelser som t.ex. rehabilitering med djur och natur.

Personer med tidig demens erbjuder Green Care gårdar att vara aktiv och inte skapa börda för sin partner och med tillräckliga pauser (Hassnik 2010). Klienter med demens kan engagera sig i normala hushållsaktiviteter samt i sådana aktiviteter som matchar deras intressen och historia. Green Care miljön erbjuder stimulans som ger vila och intryck (Hassnik 2010). Hassnik m.fl. (2017) undersökte hur produktionsdjur förser vård på Green Care gårdar för olika typer av klienter som ungdomar med beteendeproblem, klienter med mentalproblem, klienter med demensproblem. Hassnik m.fl. (2017) fann i sin litteraturundersökning att klienterna hade en 1) En meningsfull dagsaktivitet 2) En värde-  
rad relation 3) Mästrande över uppgifter 4) Reciprocitet 5) Distraktion från problem eller



svårigheter 6) Avslappning 7) Anpassad vård/stöd 8) Relation med andra människor 9) Stimulera hälsobeteende och en 10) Välkommande miljö.

I fråga om klassificeringskategorin bemästring och hantering där både hästar och produktionsdjur användes för klienter med mental ohälsa och missbruk. Större djur är utmanande och ger deltagarna en stolthet att de kan bemästra dem och hjälper att utveckla självförtroendet enligt litteraturanlys av Hassnik m.fl. (2017). Detta sågs även i denna litteraturanlys i fråga om hästar som ökade självförtroendet (Granerud m.fl. 2014), relationen med hästen utvecklade ledarskap och hjälpte överkomma rädsla (Kern-Godal 2012a) och skapa en motivation att fortsätta arbeta med hästarna och fullfölja drogbehandling (Kern-Godal 2012b) samt hästen gav hanteringsstrategier och kunna ta hand om sig själv (Tuuvass m.fl. 2017). Enligt Hassnik m.fl. (2017) hjälper djur att minska stress, glömma svårigheter, överkomma utmaningar och öka hanteringsstrategier som är även i linje med mina resultat. Hästen lärde en klient med mental ohälsa att sätta gränser till sitt eget dysfunktionella negativa beteende som hästen speglade och förändra och hantera till konstruktiva positiva beteenden (Johansen m.fl. 2016).

I kategorin förbättringar i mental hälsa hittades i denna litteraturanlys att ångest och depression minskade hos psykiatriska klienter vid interventioner med produktionsdjur (Berget m.fl. 2011, Pedersen m.fl. 2011, Pedersen m.fl. 2012b) och självförmågan ökade (Pedersen m.fl. 2011, Pedersen 2012b). Hästen gav drogmissbruksklienter en inre styrka och vilja att leva och ett bättre självförtroende (Tuuvass m.fl. 2017). Demensklienter på gård var på bättre humör (Ellingsen-Dalskau m.fl. 2020) och bättre mentalt välbefinnande (Sudmann & Børsheim 2017) och klienter med mental ohälsa och missbruk hade bättre välmående på Green Care gårdarna (Granerud m.fl. 2014). Cancerklienter kände fick energi att arbeta på gården (Johanssen m.fl. 2019). Dessa resultat ligger i linje med två svenska undersökningar. Nordh m.fl. (2007) undersökte hur rehabiliteringsprojekt i skogen påverkade 24 personer som var sjukskrivna från depression och ångest. Nord m.fl. (2007) fann att deltagarna gillade programmet i skogen som bestod av 10 veckors intervention som Skogsstyrelsen ordnade och deltagarna upplevde förbättringar i den fysiska och mentala hälsan. I annan en studie av Dolling m.fl. (2017) undersökte man 46 deltagare med höga stressnivåer som fick en intervention i skogsmiljö eller handarbetsmiljö under tre månader. Man undersökte deras hälsa med olika enkäter och deras sömn

studerades och fann att deltagarnas hälsa hade förbättrats efter interventionen både i skogen och med handarbetet. Sömnen ökade för deltagarna som deltog i handarbete och för båda miljöerna var nivåerna av trötthet, stress och utbrändhet lägre och de kände sig inte så trötta och deras mentala hälsa förbättrades och kände sig bl.a. mera avslappnade, glada, fridfulla och klarsynta (Dolling m.fl. 2017).

I kategorin förbättringar i fysiska hälsan fann i denna litteraturanalys att hästar gav bättre kroppsmedvetenhet och stärker balans och styrka och självförtroende enligt Johansen m.fl. (2016) och Palsdóttir m.fl. (2020) och liknade resultat har setts hur hästar minskar ryggsmärta och självbild (Håkansson m.fl. 2009). Demensklinter var mera fysiskt aktiva på gård än ordinarie dagverksamhet (Ellingsen-Dalskau m.fl. 2020, Finnhanger m.fl. 2020) och gick mera (Finnhanger m.fl. 2020) och klienter med mental ohälsa trötta efter fysiska kroppsarbete (Granerud m.fl. 2014). Detta ligger linje att Green Care gårdar främjar den fysiska hälsan hos dementa (deBoer m.fl. 2017, deBruin m.fl. 2020) och att arbeta djur på Green Care gård främjar den fysiska hälsan (Hassnik m.fl. 2017).

Produktionsdjuren på gården spelar en viktig roll och förser klienterna struktur och meningsfull och olika aktiviteter för klienterna (Artz & Davis 2017). Detta låg i linje med denna litteraturanalys i kategorin struktur i vardagen eftersom klienterna med depression tyckte det var viktigt att komma bort från vardagen och att delta interventioner med djur på gård (Pedersen m.fl. 2012). Medan hästassisterade interventioner var det variation från vardagen och något att se framemot (Kern-Godal m.fl. 2016b) och demensklinter på Green gård kände att de var borta från den dagliga verksamheten (Sudmann & Børsheim 2017).

Enligt Hassnik m.fl. (2010) är det för klienter med en intellektuell funktionsnedsättning viktigt att lära sig ett arbete, ett verkligt arbete med bonden och få olika lärande tillfällen och att fungera i en miljö. Detta sågs även i denna litteraturanalys att känslan av ett riktigt jobb för depressionsklinter som upplevde känslan av ett arbetsliv och vara uppskattad och att arbeta med djur på gård (Pedersen m.fl. 2012a) och missbrukarklienterna tyckte det var viktigt att jobba med hästar (Kern-Godal m.fl. 2016a), neurologiska klienter tyckte det hästridning var en viktig hobby (Pálsdóttir m.fl. 2020). Missbrukar och mental ohälsa tyckte att gårdsaktiviteterna kändes meningsfullt och stärkte självförtroendet (Granerud

m.fl. 2014) och demensklinter fann sig att ha rollen som dräng och piga och hjälpa kändes att vara nyttig (Sudmann & Børsheim 2017).

Professor Grandin (2019) som har en hög autism beskriver hur hästar och ridning hjälpte henne att få vänner i stallet och lärde sig att arbeta som ung. Ridning hjälper handikappade att skapa en ny identitet som ryttare och få en ny identitet innan de hade sin sjukdom (Lundqvist Wanneberg 2014). Det såg även i denna litteraturanalys i kategorin sociala vinster där ungdomar med drogmissbruk fick en ny identitet med hästassisterade interventioner av personalen i stallet och kände sig mera avslappnad (Kern-Godal 2016b) liksom att hästen gav relationer till andra i stallet (Tuuvass m.fl. 2017) och hästen och häststallet var en resurs där klienterna kunde känna sig trygg (Pálsdóttir m.fl. 2020).

För problemungdom erbjuder Green Care gårdar att bygga ett nytt liv med bonden och familjen som en rollmodell. Det erbjuder verkligt arbete där ungdomen kan reflektera om tidigare liv och sin framtid (Hassnik 2010). Liknande resultat har man sett i denna litteraturanalys där bonde uppfattades som rollmodell och vän och att diskutera med bonden visade sig i minskad ångest (Pedersen m.fl. 2011) och att bonden såg psykiatriska klienterna som kollega och inte sjukdomen bakom (Pedersen m.fl. 2012a). Dessutom att träffa andra på en Green Care gård med cancer och diskutera med dem skapar en social gemenskap och att ses som hel person (Johannessen m.fl. 2019). De som jobbade bondgård med demens vara mera sociala än ordinarie verksamhet (Ellinsen-Dalskau m.fl. 2020) och dagverksamhet på gården skapade nya möten och erfarenheter och sociala sammanhang för demenssjuka (Sudmann & Børsheim 2017) som även har sett hos arbetslösa att det är viktigt att tillhöra en grupp (Ellingsen-Dalskau m.fl. 2016).

Enligt forskning av Hassnik (2017) och Hassnik m.fl. (2017) så hjälper arbete på en Green Care gård för klienter med psykiatriska sjukdomar i sin personliga utveckling, att hantera känslor och ge en flexibilitet att justera arbetet till de dagliga förhållanden och ge en social gemenskap där miljön är tyst och erbjuder reflektion. Hassnik m.fl. (2010) fann att en grön miljö erbjuder utrymme och stillhet för ungdomar mental ohälsa och att vara utomhus uppleva naturen och förändringar i naturen. I kategorin stöd från djur och natur uppskattade depression klienter att ha kontakt med djur och ta hand om dem och detta gjorde dem lugnare (Pedersen m.fl. 2012b). Missbrukarklienter uppfattade relationen med hästen

är viktig och som en vänskapsrelation (Kern-Godal m.fl. 2016a), neurologiska klienter uppfattade att rida utomhus gav en tyst kontakt med djuren och att de kunde slappna av (Pálsdóttir m.fl. 2020), mental ohälsa och missbrukarklienter upplevde bättre årstidsväxlingar på gården (Granerud m.fl. 2014) och hästens betydelse för rehabiliteringen var viktig för missbrukarklienter och det var en helande relation (Tuuvás m.fl. 2017).

## 8.2 Metoddiskussion

I denna studie användes litteraturstudie användes med systematiskt upplägg (Forsberg & Wengström 2015) och klassificering enligt Steigen m.fl. (2016) där litteraturen analyserades baserat på forskningsfrågan, beskrev olika Green Care modeller och sedan kategorisera olika resultat från olika modeller och interventioner.

Artiklarna som användes var både kvalitativa och kvantitativa. Från början hade jag ett 46 olika artiklar med ett stort antal exkluderades 30 st pga att de inte passade in i exklusionskriteriet. Klientgruppen var ju över 18 år så alla artiklar som behandlar barn och unga exkluderades och det var viktigt att klienterna hade någon slags sjukdomsdiagnos för att tas med i studien.

Eftersom databassökningen resulterade i ganska få artiklar som följde kriterierna (n=10) beslöt jag även att utvidga till en manuell sökning (n=36) och efter granskning av artiklarna fick jag slutligen de 16 artiklarna som utgjorde stommen för litteraturstudien. Jag kvalitetsgranskade de 16 artiklarna enligt checklistan av Forsberg & Wengström (2016) och kunde inkludera alla artiklar i litteraturstudien som höll en tillräckligt hög kvalitet.

Jag hittade inga artiklar från Island eller Danmark som gällde djurassisterade interventioner på gårdar och från Finland hittades bara en som uppfyllde kriteriet för hästassisterade interventioner men som slutligen slogs ut för att det handlade om ungdomar och detta arbete gällde vuxna. Jag använde att söka enbart engelska eftersom jag specifikt hade Norden som område och inte valde att söka artiklar på isländska, finska, norska, danska och svenska utan kriteriet var det skulle publiceras i internationella vetenskapliga tidskrifter och förhandsgranskade. Norden som tema valde jag eftersom jag tidigare jobbat i nordiska forskningsprojekt inom Green Care och jag jobbat inom vården i Norge.

Syftet är att kartlägga och fördjupa kunskapen om sårbara klienters interaktioner med djur samt erfarenheter av rehabilitering av djurassisterade interventioner på nordiska Green Care gårdar. Frågeställningar var: vilken typ av klienter och rehabilitering med vilka djur gynnas specifika klientgrupper av och vilka resultat fås av djurassisterade interventioner på nordiska Green Care gårdar? Jag tyckte jag besvarade ganska bra syftet och frågeställningarna i denna litterastudie via dessa 16 artiklar.

Eftersom de tre olika modellerna innehöll olika klientgrupper och djurgrupper och interventioner både med kvantitativa och kvalitativa metoder hade resultaten olika tyngd. Klassificeringen i denna litteraturanalys kan ses som en generell översikt över effekterna och inte jämförbara sinsemellan utan mera hänvisning vilka mönster som ligger bakom.

Litteraturstudier är mera översiktsstudier och skulle man velat ha mera information kunde man skickat frågeformulär till olika yrkesgrupper tex sjukskötare, fysioterapeuter, läkare och psykologer hur de uppfattar djurassisterad terapi påverkar deras klienter. Men eftersom detta är ett examensarbete för en kandidatexamen inom sjukskötarstudierna så räcker väl än mera en litteraturstudie för att belysa det goda arbeten djuren gör inom rehabiliteringen för sårbara klienter så jag är nöjd med metoden som jag har valt.

### **8.3 Framtida forskning och arbetslivsrelevans**

Om man skulle vilja fortsätta med litteraturanalyser inom Green Care kunde man bredda perspektivet och även ta interventioner med trädgård och natur och inte enbart begränsa sig till Norden och ta hela världen i beaktande och även ta litteratur som gäller klientgrupper som är under 18 år. Nu studerades främst de positiva effekterna av djuren vid interventionerna men det borde också tas i beaktande negativa effekter och ur ett djurvälståndsperspektiv om djuren stressas av interventionerna med de olika klientgrupperna. Denna frågeställning har studerats väldigt lite inom antrozoonologi utan man har främst satsat på de positiva effekterna av djurassisterade interventioner hos de olika klienterna.

Som arbetslivsrelevans finns dels en praktisk och teoretisk. Jag har tidigare jobbat i många år på flera äldreboende i Helsingfors som vårdare och använt min hund i djurassisterade aktiviteter för äldre personer med minnesstörningar och mental ohälsa och själv

fått se de positiva effekter som djuren har på klienterna. Dessutom har jag deltagit i många internationella vetenskapliga möten om djurassisterade interventioner och Green Care och föreläst som forskare för olika grupper som jobbar praktiskt inom område och handledt en del studentarbeten.

Som sjukskötare kunde arbetsrelevansen inom detta område dels vara att jag skulle jobba i en sådan arbetsmiljö där djur används som rehabilitering. I framtiden kunde jag ha en egen småskalig djurassisterad verksamhet på egen Green Care gård och rehabilitera olika slags typer av sårbara klienter som sjukskötare. Även att ordna utbildningstillfällen och kurser för hälso- och vårdpersonal om djurets positiva effekter och rehabilitering på Green Care gårdar kunde vara viktigt så att begreppet skulle bli mera känt och implementerat inom hälso- och socialvården.

## **9 SLUTSATSER**

Green Care gårdar och interventioner med produktionsdjur och häst används på ett framgångsrikt sätt i Norden för att stödja sårbara klienters mentala och psykiska hälsa. Ur ett holistiskt perspektiv skapas ett bättre välbefinnande, bemästring och hantering av livet för klienter med djurassisterade interventioner. Norge är idag den ledande nordiska landet för producering av tjänster och forskning av Green Care gårdar för sårbara personer. De övriga nordiska länderna har inte kommit lika långt. I Sverige är ligger tonvikten mera på hästassisterade interventioner i fråga om forskningen och i Danmark mera på trädgård och i Finland på natur. Det krävs mera resurser för forskning för att bevisa de positiva effekterna av djurassisterade interventioner på Green Gårdar så att det kan startas upp och utvecklas flera Green Care gårdar i kommunerna och integrera rehabiliteringsgårdarna in i social- och hälsovårdssystemet.

## KÄLLOR

Ainsworth, M. S., 1989, Attachments beyond infancy, *American Psychologist*, 44 (4), s. 709-716.

Artz, B. & Davis D.B., 2017, Green Care: A review of the benefits and potential of animal-assisted care farming globally and in rural America, *Animals*, 7, 31.

Beetz, A., Uvnäs-Moberg, K., Julius, H. & Kotrschal, K., 2012, Psychosocial and psychophysiological effects of human-animal interactions: the possible role of oxytocin, *Frontiers in psychology* 3, 234.

Beetz, A.M., 2017, Theories and possible processes of action in animal assisted interventions, *Applied Developmental Science*, 21 (2), s. 139-149.

Berget, B., Braastad, B., Burls, A., Elings, M., Hadden, Y., Haigh, R., Hassink, J., & Haubenhofner, D. K., 2010, I: Sempik, J., Hine, R. & Wilcox, D. eds. Green Care: A Conceptual Framework, A Report of the Working Group on the Health Benefits of Green Care, COST Action 866, Green Care in Agriculture, Loughborough: Centre for Child and Family Research, Loughborough University.

Berget, B. & Braastad, B., 2011, Animal assisted therapy with farm animals for persons with psychiatric disorders, *Annali dell'Istituto superiore di sanita*, 47 (4), s. 384-390.

Berget, B., Ekeberg, Ø. & Braastad B.O., 2008, Animal-assisted therapy with farm animals for persons with psychiatric disorders: effects on self-efficacy, coping ability and quality of life, a randomized controlled trial, *Clinical Practice and Epidemiology in Mental Health*, 4, 9,

Berget, B., Ekeberg, Ø., Pedersen, I. & Braastad B.O., 2011, Animal-Assisted Therapy with farm animals for persons with psychiatric disorders: effects on anxiety and depression, a randomized controlled trial, *Occupational Therapy in Mental Health* 27 (1), s. 50-64.

Berget, B. & Grepperud, S., 2011, Animal-Assisted Interventions for psychiatric patients: Beliefs in treatment effects among practitioners, *European Journal of Integrative Medicine*, 3 (2), s. 91-96.

Berget, B., Skarsaune, I., Ekeberg, Ø. & Braastad B.O., 2007, Humans with Mental Disorders Working with Farm Animals, *Occupational Therapy in Mental Health*, 23 (2), s. 101-117.

Brisk, H., Forkman, B., Wikman, I., Thodberg, K. & Kristensen, H. H. 2016, Prevalence of resident and visiting animals in Nordic nursing homes. 14th Triennial IAHAIO International Conference. Paris 11-13 July 2016. Unveiling a new paradigm: HAI in the mainstream, Paris, France s. 172.

Broom, DM., 1991, Animal welfare: concepts and measurement, *Journal of Animal Science*, 69 (10), s. 4167-4175.

Cacciatore J., Gorman R. & Thieleman K., 2020, Evaluating care farming as a means to care for those in trauma and grief, *Health and Place*, 62, 102281.

Carlsson, C., Nilsson Ranta, D. & Traeen, B., 2014, Equine assisted social work as a mean for authentic relations between clients and staff. *Human-Animal Interaction Bulletin*, 2(1) s. 19-38.

Carlsson, C., Nilsson Ranta, D. & Traeen, B., 2015, Mentalizing and emotional labor facilitate equine-assisted social work with self-harming adolescents, *Child and Adolescent Social Work Journal*, 32, s. 329-339.

Carlsson, C., 2017a Equine-assisted social work counteracts self-stigmatization in self-harming adolescents and facilitates a moment of silence, *Journal of Social Work Practice*, 45, s. 320-331.

Carlsson, C., 2017b Triads in equine-assisted social work enhance therapeutic relationships with self-harming adolescents. *Clinical Social Work Journal*, 45(4), s. 320–331.



Corazon, S.S., Sidenius, U., Vammen, K.S., Klinker, S.E., Stigsdotter, U.K. & Poulsen, D.V., 2018, The tree is my anchor: A pilot study on the treatment of BED through Nature-Based Therapy, *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 15 (11), 2486.

De Boer, B., Hamers J.P.H., Zwakhalen, S.M.G., Tan., F.E.S., Beerens, H.C. & Verbeek, H. 2017. *Green Care Farms as innovative nursing homes, promoting activities and social interaction for people with dementia*, *JAMDA* 18, s. 40-46.

De Bruin SR, Pedersen I, Eriksen S, Hassink J, Vaandrager L. & Patil GG. 2020. Care Farming for People with Dementia; What Can Healthcare Leaders Learn from This Innovative Care Concept? *Journal of Healthcare Leadership*. 12, s. 11-18.

Demensomsorg på gård 2021. Tillgänglig: <https://demensomsorgpagard.no/fag-og-forskning/>. Hämtad 21.9.2021.

Dessein, J., Bock, B.B. & de Krom, M.P.M.M. 2013, Investigating the limits of multifunctional agriculture as the dominant frame for Green Care in agriculture in Flanders and the Netherlands. *Journal of Rural Studies*, 32, s. 50-59.

Dolling A., Nilsson, H. & Lundell, Y., 2017, Stress recovery in forest or handicraft environments – An intervention study, *Urban Forestry & Urban Greening*, 27, s.162-172.

Ellingsen-Dalskau, L. H., Berget, B., Pedersen, I., Tellnes, G., & Ihlebæk, C., 2016, Understanding how prevocational training on care farms can lead to functioning, motivation and well-being, *Disability and Rehabilitation*, 38 (25) s. 2504-2513.

Ellingsen-Dalskau, L.H., de Boer, B. & Pedersen I., 2020, Comparing the care environment at farm-based and regular day care for people with dementia in Norway— An observational study. *Health and Social Care in the Community*. 00:1–9.

Ellings, M., Hassnik, J., 2008, Green Care farms, A safe community between illness or addiction and the wider society. *International Journal of Therapeutic Communities* 29 (3), s. 310-322.

Enlund L., 2016, Naturen som källan för välbefinnande - finländsk Green Care. Naturbaserad vård och pedagogik 2016-2017 (Europeiska socialfonden). Centria Yrkeshögskola, Naturresursinstitutet och Vasa Universitets Levón institut.

Eriksen, S., Pedersen, I., Taranrød, LB., Ellingsen-Dalskau, L. H., Finnanger Garshol, B., Ibsen T.L., Kirkevold, Ø., Strandli, E. & Patil. G.G., 2019, Farm-based day care services - a prospective study protocol on health benefits for people with dementia and next of kin, *Journal of Multidisciplinary Healthcare*, 12 s. 643-653

Farstad, M., Logstein, B., Haugen, M.S. & O'Connor, D., 2021, Farm-based day care on the market: The case of dementia care services in Norway. *Journal of Rural Studies*, 82, s. 130-137.

Fine, A.H. (red). 2015, *Handbook on Animal-Assisted Therapy. Theoretical foundations and guideline for practice*, 3 uppl., Academic Press, San Diego.

Fine, A.H., & Beck, A., 2010, Understanding out Kinship with animals: Input for health care professionals interested in the human-animal bond. I: Fine, A.H. (red), *Handbook on Animal-Assisted Therapy. Theoretical foundations and guideline for practice*, 3 uppl., Academic Press, San Diego. s. 3-15.

Finnanger Garshol, B., Ellingsen-Dalskau. L-H. & Pedersen, I., 2020. Physical activity in people with dementia attending farm-based dementia day care – a comparative actigraphy study. *BMC Geriatrics*. 20, 219.

Forsberg, C. & Wengström, Y. 2015. Att göra systematiska litteraturstudier: värdering, analys och presentation av omvårdnadsforskning, 4 uppl., Natur & Kultur, Stockholm.

Forskningsetiska delegationen TENK (2012). God vetenskaplig praxis och handläggning av misstankar om avvikelser från den i Finland. Tillgänglig: [https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK\\_ohje\\_2012.pdf](https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf). Hämtad 21.9.2021.

Forsling, S., 2001. Flickan och hästen. Bilder från ett hem för särskild tillsyn. Statens intuitions styrelse SIS, 2, s.1-33.

Forsling, S., 2011. Terapeuten och hästen – i tvångsvård. s.1-25.

Fullam, J., Hunt, H., Lovell, R., Husk, K., Byng, R., Richards, D., Bloomfield, D., Warber, S., Tarrant, M., Lloyd, J., Orr, N., Burns, L. & Garside, R., 2021, A handbook for nature on prescription to promote mental health. Version 1. European Centre for Environment and Human Health, University of Exeter.

Gallis, C., 2013. What is Green Care? Introduction, history, and origins. I: Gallis, C. (red) *Green Care. For human therapy, social innovation, rural economy, and education*, Nova Science Publishers, New York s. 3-9.

Geldmacher D.S., Frolich L., Doody R.S., Erkinjuntti T., Vellas, B., Jones, R.W., Banerjee, S., Lin, P. och Sanoet, M. 2006. Realistic expectations for treatment success in Alzheimer's disease. *Journal of Nutrition, Health & Aging* 10, s. 417–429.

God vetenskaplig praxis, 2020, Arcada Yrkeshögskola. Tillgänglig: [https://start.arcada.fi/system/files/media/file/2019-06/god\\_vetenskaplig\\_praxis\\_i\\_studier\\_vid\\_arcada.pdf](https://start.arcada.fi/system/files/media/file/2019-06/god_vetenskaplig_praxis_i_studier_vid_arcada.pdf). Hämtad 21.9.2021.

Grandin, T. (2019). Case study: How horses helped a teenager with autism make friends and learn how to work. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 16, 2325.

Granerud, A., & Eriksson, B., E., 2014, Mental health problems, recovery, and the impact of Green Care services: A qualitative, participant-focused approach, *Occupational Therapy in Mental Health*, 30 (4), s. 317-336.

Green Chimneys, 2021, Tillgänglig: <https://greenchimneys.org/about-us>. Hämtad 21.9.2021.

Green Care Finland, 2021, Tillgänglig: <https://www.gcfinland.fi/>. Hämtad: 21.9.2021.

Green Care Netværket, 2021, Tillgänglig: <https://www.greencarenetvaerk.dk/>. Hämtad: 21.9.2021.

Grön Arena, 2021, Tillgänglig: <https://hushallningssallskapet.se/forskning-utveckling/gron-arena/>. Hämtad 21.9.2021.

Hassink J., De Bruin SR., Berget B. & Elings M., 2017. Exploring the role of farm animals in providing care at care farms. *Animals*. 7: (6) 45.

Hassink, J., Elings, M., Zweekhorst, M., van den Nieuwenhuizen N. & Smit, A. 2010, Care farms in the Netherlands: Attractive empowerment-oriented and strengths-based practices in the community, *Health & Place*, 16: 423-430.

Hassnik, J., 2017. *Understanding Care Farming as a swiftly developing, sector in The Netherlands*, Doktorsavhandling, University of Amsterdam, Amsterdam Institute of Social Science Research, Amsterdam.

Haubenhofner, D.K., Elings, M., Hassnik, J. & Hine R.E, 2010, The development of Green Care in Western European countries, *Explore* 6 (2) s. 110-111.

Hauge, J., Kvalem, I.L., Pedersen, I. & Braastad, B.O, 2013. Equine-Assisted Activities for adolescents: Ethogram-based behavioral analysis of persistence during horse-related tasks and communication patterns with the horse, *Human-Animal Interaction Bulletin*, 1(2), s. 57-81.

Hauge, H., Kvalem, I. L., Berget, B., Enders-Slegers, M.-J. & Braastand, B. O., 2014, Equine-assisted activities and the impact on perceived social support, self- esteem and

self-efficacy among adolescents e an intervention study, *International Journal of Adolescence and Youth*, 19 (1), s. 1-21.

Hauge, H., Kvalem, I. L., Berget, B., Enders-Slegers, M.-J. Berget, B., & Braastand, B. O., 2015, Persistence during Tasks with Horses in Relation to Social Support, General Self-efficacy and Self-esteem in Adolescents, *Anthrozoös*, 28 (2), s. 333-347.

Hine, R., Peacock, J. & Pretty, J. 2008. Care farming in the UK: Contexts, benefits and links with therapeutic communities. *Therapeutic Communities: the International Journal of Therapeutic Communities*, 29(3) Therapeutic communities 29 (3) 245-260.

Håkanson, M., Möller, M., Lindström, I., Mattson, B. 2009. The horse as the healer-A study of riding in aptients with back pain. *Journal of Bodywork and Movement Therapies* 13. S. 43-52

Håkanson, M., Sassner, H., Lundberg, A., Andersson, P., Gudmundsson, M., Lundqvist, K. & Lidfors, L., 2021, Hästunderstödda insatser – samspel mellan hästens välfärd och människans säkerhet. SLU Framtidens djur, natur och hälsans rapportserie. 111 sidor.

IAHAIO White Paper, 2014, reviderat 2018, IAHAIO Definitions for Animal Assisted Intervention and guidelines for wellness of animals Involved. Amsterdam. International Association of Human-Animal Interaction Organizations, Tillgänglig: <https://iahaio.org/wp/wp-content/uploads/2021/01/iahaio-white-paper-2018-english.pdf>. Hämtat 2.12.2021.

Ibsen, T.L., Eriksen, S. & Patil, G.G., 2018, Farm-based day care in Norway – a complementary service for people with dementia, *Journal of Multidisciplinary Healthcare*, II s. 349-358.

Ibsen, T.L., Kirkevold Ø., Patil, G.G. & Eriksen, S. 2019, People with dementia attending farm-based day care in Norway – Individual and farm characteristics associated with participants' quality of life, *Health Social Care in the Community*, 00, s.1-11.

van Iersel M.B., Hoefsloot W., Munneke M., Bloem B.R. och Olde Rikkert M.G. 2004. Systematic review of quantitative clinical gait analysis in patients with dementia. *Zeitschrift für Gerontologie und Geriatrie* 37: 27–32.

Ihlebak, C., Ellingsen-Dalskau L.H. & Berget, B., 2016, Motivations, experiences and challenges of being a care farmer – results of a survey of Norwegian care farmers, *Work* 53, s.113-121.

Inn på Tunet 2021. Tillgänglig: <https://www.matmerk.no/no/inn-pa-tunet>. Hämtad: 21.9.2021.

Institutet för Hälsa och Välfärd 2021: Tillgänglig: <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/tyohon-kuntouttava-green-care-etela-suomessa/mita-green-care-on>. Hämtad: 1.12.2021.

Johansen, S. G., Arfwedson Wang, C. E. & Binder, P.-E., 2016, Facilitating change in a client's dysfunctional behavioural pattern with horse-aided psychotherapy. A case study. *Counselling and Psychotherapy Research*, 16 (3). S. 222-23.

Johannessen, B., Syvertsen, S., Kersten C. & Berntsen, S., 2019, Cancer-related fatigue: Patients' experiences of an intervention at a green care rehabilitation farm. *Complementary Therapies in Clinical Practice*, 37, s. 133-139.

Kaplan, S., 1995, The restorative benefits of nature: Towards an integrative framework. *Journal of Environmental Psychology* 15, s.169-182.

Kaufmann, M.E., Beetz, A., Kinoshita, M. & Ross, S., 2015, Chapter 15 – Enhancing special education environments with Animal-Assisted Interventions at Green Chimneys: Opportunities and practical considerations. I: Fine, A.H. (red). *Handbook on Animal-Assisted Therapy. Foundations and guidelines for practice*, 4 uppl., Academic Press, San Diego. s. 211-224.

Kern-Godal, A., Arnevik, E.A., Walderhaug, E. & Ravndal, E., 2015, Substance use disorder treatment retention and completion: a prospective study of horse-assisted therapy (HAT) for young adults. *Addiction Science Clinical Practice* 10: 21.

Kern-Godal, A., Brenna, I.H., Kogstad, N., Arnevik E.A., & Ravndal, A., 2016a, Contribution of the patient–horse relationship to substance use disorder treatment: Patients’ experiences, *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 11:1, 31636.

Kern-Godal, A., Brenna, I.H., Arnevik, E.A. & Ravndal, E., 2016b, More than just a break from treatment: how substance use disorder patients experience the stable environment in Horse-Assisted Therapy. *Substance Abuse: Research and treatment* 6 (10), s. 99-108.

Kruger, K.A. & Serpell, J.A. 2010. Animal-Assisted Interventions in mental health: definitions and theoretical foundations. I: Fine, A.H. (red), *Handbook on Animal-Assisted Therapy. Theoretical foundations and guideline for practice*, Academic Press, San Diego. s. 33-48.

Laine, P., Lattinen, A., Mäki-Tuuri, S. & Raento, P., 2015, Hevosavusteinen kuntoutus ja terapiatoiminta Suomessa: kehitys ja haasteet. *Kuntoutus*, 2, s. 42-53.

Lidfors, L., Wahlgren, E.G., Vestlund, C. & Johansson A., 2021, Grön rehabilitering som behandling på lantgård, Metodutveckling av naturunderstödd rehabilitering med interdisciplinärt vårdteam vid utmattningssyndrom, SLU Framtidens djur, natur och hälsans rapportserie. 72 sidor.

Lundquist Wanneberg, P., 2014, Disability, riding, and identity: A qualitative study on the influence of riding on the identity construction of people with disabilities, *International Journal of Disability, Development and Education*, 61(1), 67-79.

Nilsson, I. G. & Svensson, C., 2020 Hästunderstödda insatser för vuxna med psykisk ohälsa. En litteraturstudie. Examensarbete, Högskolan Kristianstad. Sverige.

Nithingale, F., 1896. Notes of Nursing, London, Pall Mall.

Nordh, H., Grahn, P. & Währborg, P., 2009, Meaningful activities in the forest, a way back from exhaustion and long-term sick leave, *Urban Forestry & Urban Greening*, 8 (3), s. 207-219.

Nordheim, K., Walderhaug, E., Alstadius, S., Kern-Godal, A., Arnevik, E. & Duckert F. 2018, Young adults' reasons for dropout from residential substance use disorder treatment. *Qualitative Social Work*, 17 (1), s. 24-40.

Norrud, B. C., Råheim, M., Sudmann, T. T. & Håkanson, M. 2021. Facilitating new movement strategies: Equine assisted physiotherapy for children with cerebral palsy. *Journal of Bodywork and Movement Therapies*, 26, s. 364-373.

Pálsdóttir, A.M., 2014, *The role of nature in rehabilitation for individuals with stress-related mental disorders*, The Alnarp Rehabilitation Garden as supportive environment, Doktorsavhandling, Nr. 45, Acta Universitatis Agriculturae Sueciae, Swedish University of Agricultural Sciences, Alnarp.

Pálsdóttir, A.M., Gudmundsson, M. & Grahn, P. 2020, Equine-assisted intervention to improve perceived value of everyday occupations and quality of life in people with life-long neurological disorders: A prospective controlled study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17, 2431.

Pedersen, I., 2011, *Farm-animal assisted interventions in clinical depression*. Doktorsavhandling, Nr. 25, Department of Animal and Aquacultural Sciences, Norwegian University of Life Science, Ås.

Pedersen, I., Ihlebæk, C., & Kirkevold, M., 2012a. Important elements in farm animal-assisted interventions for persons with clinical depression: a qualitative interview study, *Disability and Rehabilitation*, 34(18), s. 1526-1534.



Pedersen, I., Martinsen, E.W., Berget, B. & Braastad, B.O., 2012b. Farm animal assisted intervention for persons with clinical depression: A randomized controlled trial, *Anthrozoös*, 25 (2), s.149–160.

Pedersen, I., Nordaunet, T., Martinsen, E.W., Berget, B. & Braastad, B.O., 2011, Farm animal-assisted intervention: relationship between work and contact with farm animals and change in depression, anxiety, and self-efficacy among persons with clinical depression, *Issues Mental Health Nurse*, 32(8) s. 493-500.

Pedersen, I., Patil, G., Berget, B., Ihlebæk, C. & Gonzalez, M.T., 2016, Mental health rehabilitation in a care farm context: A descriptive review of Norwegian intervention studies. *Work*, 53, s. 31-43.

Poulsen, D.V., Stigsdotter, U.K, Djernis, D. & Sidenius, U., 2016. ‘Everything just seems much more right in nature’: How veterans with post-traumatic stress disorder experience nature-based activities in a forest therapy garden, *Health Psychology Open*, January-June, s. 1-4.

Prince, MJ, Wimo, A, Guerchet, MM, Ali, GC, Wu, Y-T & Prina, M 2015, World Alzheimer Report 2015 - The Global Impact of Dementia: An analysis of prevalence, incidence, cost and trends. Alzheimer's Disease International, London.

Rappe, E., Koivunen, T., Korpela, E., 2008. Group gardening in mental outpatient care. *Therapeutic communities*, 29 (3), s. 273-285.

Rehn, T., 2013, *Best of Friends? Investigating the Dog-Human Relationship*, Doktorsavhandling, Nr. 67, Acta Universitatis Agriculturae Sueciae, Swedish University of Agricultural Sciences, Uppsala.

Ross, B., 2011, *The extraordinary spirit of Green Chimneys, Connecting children and animals to create hope*, Purdue University Press, USA.

Sahlin, E., 2014, *To stress the importance of nature. Nature Based Therapy for the rehabilitation and prevention of stress-related disorders*, Doktorsavhandling, Nr. 98, Acta Universitatis Agriculturae Sueciae, Swedish University of Agricultural Sciences, Alnarp.

Salonen, K., 2020, *Kokonaisvaltainen luontokokemus hyvinvoinnin tukena*, Tampereen yliopiston väitöskirjat 253, Doktorsavhandling, Tampereen yliopisto, Tampere.

Sempnik, J. & Adevi A.A., 2013, Explaining Green Care: Theories and constructs, I: Gallis, C. (red) Green Care. For human therapy, social innovation, rural economy, and education, Nova Science Publishers, New York s. 33-50.

Sempnik, J., & Bragg, R., 2013, Green Care Origins and activities. I: Gallis, C. (red) Green Care. For human therapy, social innovation, rural economy, and education, Nova Science Publishers, New York s. 12-31.

Soini, K., 2014, Luonnosta hoivaa ja voimaa: Miten arvoida Green Care-toiminnan vaikuttavuutta, MTT Kasvu 21, 161 sidor.

Soini, K. & Lilja, T. 2014, Alkuperäiset kotieläinrotumme Green Care-toiminnassa, MTT Kasvu 19, 108 sidor.

Steigen, A. M., Kogstad, K. & Hummelvoll J. K., 2016, Green Care services in the Nordic countries: an integrative literature review, *European Journal of Social Work*, 19 (5), s. 692-715.

Stigsdotter, U., Corazon, S., Sidenius, U., Nyed, P., Larsen, H., & Fjorback, L. 2018, Efficacy of nature-based therapy for individuals with stress-related illnesses: randomised controlled trial, *The British Journal of Psychiatry*, 213, s. 404-411.

Sudmann, T.T. & Børshheim, I. T. 2017. 'It's good to be useful': activity provision on green care farms in Norway for people living with dementia. *International Practice Development Journal*, 7 (8).

Taranrød, L.B., Pedersen, I., Kirkevold, Ø. & Eriksen, S., 2021, Being sheltered from a demanding everyday life: experiences of the next of kin to people with dementia attending farm-based daycare, *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 16, 1, 1959497.

Thodberg, K., Berget, B. & Lidfors, L., 2014, Research in the use of animals as a treatment for humans. *Animal Frontiers*, 4: (3), s. 43–48.

Thodberg, K., Sørensen, L. U., Christensen, J. W., Poulsen, P. H., Houbak, B., Damgaard, V., Keseler, I., Edwards, D. & Videbech, P. B., 2015a, Therapeutic effects of dog visits in nursing homes for the elderly, *Psychogeriatrics*, 16, s. 289-297.

Thodberg, K., Sørensen, L.U., Videbech, P., Poulsen, P.H., Houbak, B., Damgaard, V., Keseler, I., Edwards, D. & Christensen, J.W., 2015b, Behavioral responses of nursing home residents to visits from a person with a dog, a robot seal, or a toy cat, *Anthrozoös*, 29 (1), s.107–121.

Tuuvás, M., Carlsson, J., & Norberg, J., 2017, A healing relationship: Clients' experiences of the long-term relational significance of the horse in horse assisted psychotherapy, *European Journal of Psychotherapy & Counselling*, 19 (3) s. 307 - 328.

Tyrväinen, L., Ojala, A., Korpela, K., Lanki, T., Tsunetsugu, Y. & Kagawa, T., 2014, The influence of urban green environments on stress relief measures: A field experiment, *Journal of Environmental Psychology*, 38, s. 1–9.

Ulrich, R.S., Simons, R.F., Losito, B.D., Fiorito, E., Miles, M.A. & Zelson, M., 1991, Stress recovery during exposure to natural and urban environments. *Journal of Environmental Psychology*, 11, s. 201-230.

Vehmasto, E. 2014, Green Care toimintatavan suuntaviivat Suomessa, MTT Kasvu, 147 sidor. Whittemore, R. & Knafl, K. 2005, The integrative review: updated methodology, *Journal of Advanced Nursing* 52 (5), s. 546-553.

Wikman I., 2016, Hästunderstödd terapi i fokus i Stockholm, *Landsbygdens Folk*, 70, s. 11.

Wikman, I., Berget, B., Thodberg, K., Pálsdóttir A-M. & Lidfors, L., 2016, The Nordic Green Care Research Network – Health & Welfare for Animals and Humans. 14th Triennial IAHAIO International Conference, Paris 11-13 July 2016, Unveiling a new paradigm: HAI in the mainstream, Paris, France s. 166.

Wilson, E. O., 1984, *Biophilia, the human bond with other species*. Cambridge, Harvard University Press.

Wilson, K., Buultjens, M. & Karimi, L. 2017. Equine-Assisted Psychotherapy for adolescents experiencing depression and/or anxiety: A therapist's perspective. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*. 22 (1) s. 16-33.

World Health Organization (WHO) 2020. Depression fact sheet. Tillgänglig: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs369/en/index.html>. Hämtad 1.5.2022

Ylilauri, M. & Vuotalainen, O., 2021, Review of Nordic Nature-based Service Models, University of Vaasa Reports 23, Vasa, 116 sidor.

Yli-Viikari, A., Lilja, T., Heikkilä, K., Kirveennummi, A., Kivinen, T., Partanen, U., Rantamäki-Lahtinen, L. & Soini, K. 2009, Green Care-terveyttä ja hyvinvointia maatala, Maa- ja elintarviketalous, 141, 69 sidor.

Yli-Viikari, A. Suomela, M. 2016, Maatilat kasvatuksen ja kuntoutuksen ympäristöinäkokeilutoiminnan kautta kasvuun, *Maaseudun uusi aika*, 3, 53-62.

## BILAGOR

### Bilaga 1. Checklista för kvalitetsbedömning av artiklar vid systematiska litteraturstudier

Nummer	Checklista med frågor vid kvalitetsbedömning	Ja	Nej
1	Beskrivs syftet med studien?		
2	Beskrivs databaser som sökningen genomförts		
3	Beskrivs sökorden som använts?		
4	Har författaren gjort en heltäckande litteratursökning?		
5	Har författaren sökt efter icke publicerade forskningsresultat?		
6	Finns inklusionskriterier för att ta med artikeln?		
7	Vilka begränsningar har gjorts?		
8	Är inkluderade studier kvalitetsbedömda?		
9	Hur många artiklar togs med?		
10	Hur många artiklar togs bort? Motivering för uteslutning		
11	Vilka var huvudresultaten?		
12	Gjordes en metaanalys?		
13	Vilka slutsatser drar författaren? Instämmer du?		
14	Kan resultatet ha klinisk betydelse?		

(Forsberg & Wengström 2015)

## Bilaga 2. Artiklar godkända för litteraturanalysen

Nummer	Artikel
1	Berget, B., Ekeberg, Ø. & Braastad B.O., 2008, Animal-assisted therapy with farm animals for persons with psychiatric disorders: effects on self-efficacy, coping ability and quality of life, a randomized controlled trial, <i>Clinical Practice and Epidemiology in Mental Health</i> , 4, 9.
2	Berget, B., Skarsaune, I., Ekeberg, Ø. & Braastad B.O., 2007, Humans with Mental Disorders Working with Farm Animals, <i>Occupational Therapy in Mental Health</i> , 23 (2), s. 101-117.
3	Berget, B., Ekeberg, Ø., Pedersen, I. & Braastad B.O., 2011, Animal-assisted therapy with farm animals for persons with psychiatric disorders: effects on anxiety and de-pression, a randomized controlled trial, <i>Occupational Therapy in Mental Health</i> 27 (1), s. 50-64.
4	Ellingsen-Dalskau, L.H., de Boer, B. & Pedersen I., 2020, Comparing the care environment at farm-based and regular day care for people with dementia in Norway— An observational study. <i>Health and Social Care in the Community</i> . 2020; 00:1–9.
5	Finnanger, Garshol, B., Ellingsen-Dalskau, L-H. & Pedersen, I., 2020. Physical activity in people with dementia attending farm-based dementia day care – a comparative actigraphy study. <i>BMC Geriatrics</i> . 20, 219.
6	Granerud, A., & Eriksson, B., E., 2014, Mental health problems, recovery, and the impact of Green Care services: A qualitative, participant-focused approach, <i>Occupational Therapy in Mental Health</i> , 30 (4), s. 317-336.
7	Johannessen, B., Syvertsen, S., Kersten C. & Berntsen, S., 2019, Cancer-related fatigue: Patients' experiences of an intervention at a green care rehabilitation farm. <i>Complementary Therapies in Clinical Practice</i> , 37, s. 133-139.
8	Johansen, S. G., Arfwedson Wang, C. E. & Binder, P.-E., 2016, Facilitating change in a client's dysfunctional behavioural pattern with horse-aided psychotherapy. A case study. <i>Counselling and Psychotherapy Research</i> , 16 (3). S. 222-23.
9	Kern-Godal, A., Brenna, I.H., Kogstad, N., Arnevik E.A., & Ravndal, A., 2016a, Contribution of the patient-horse relationship to substance use disorder treatment: Patients' experiences, <i>International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being</i> , 11:1, 31636.
10	Kern-Godal, A., Brenna, I.H., Arnevik, E.A. & Ravndal, E., 2016b, More than just a break from treatment: how substance use disorder patients experience the stable environment in Horse-Assisted Therapy. <i>Substance Abuse: Research and treatment</i> 6 (10), s. 99-108.
11	Pálsdóttir, A.M., Gudmundsson, M., & Grahn, P. 2020, Equine-assisted intervention to improve perceived value of everyday occupations and quality of life in people with lifelong

	neurological disorders: A prospective controlled study. <i>International Journal of Environmental Research and Public Health</i> , 17, 2431.
<b>12</b>	Pedersen, I., Nordaunet, T., Martinsen, E.W., Berget, B. & Braastad B.O., 2011, Farm animal-assisted intervention: relationship between work and contact with farm animals and change in depression, anxiety, and self-efficacy among persons with clinical depression. <i>Issues Mental Health Nurse</i> . 32(8): 493-500.
<b>13</b>	Pedersen, I., Ihlebæk, C., & Kirkevold, M., 2012a. Important elements in farm animal-assisted interventions for persons with clinical depression: a qualitative interview study, <i>Disability and Rehabilitation</i> , 34(18), s. 1526-1534.
<b>14</b>	Pedersen, I., Martinsen, E.W., Berget, B. & Braastad, B.O., 2012b. Farm animal assisted intervention for persons with clinical depression: A randomized controlled trial, <i>Anthrozoös</i> , 25 (2), s.149–160.
<b>15</b>	Sudmann, T.T. & Børsheim, I. T. 2017. ‘It’s good to be useful’: activity provision on green care farms in Norway for people living with dementia. <i>International Practice Development Journal</i> . 7 (8).
<b>16</b>	Tuuvás, M., Carlsson, J., & Norberg, J., 2017, A healing relationship: Clients’ experiences of the long-term relational significance of the horse in horse assisted psychotherapy. <i>European Journal of Psychotherapy &amp; Counselling</i> , 19 (3) s. 307 - 328.

## Bilaga 3. Resultat från artiklarna

Författare Titel År Land	Syfte	Typ av inter- vention Me- tod	Antal klien- ter Kön Ålder Diagnoser	Arbete/akti- vit	Djur	Resultat av gård djur eller hästassisterad intervention
<b>Berget, B., Skarsaune, I., Ekeberg, Ø. &amp; Braastad B.O. <i>Humans with Mental Dis- orders Work- ing with Farm Ani- mals</i> 2007 Norge</b>	Syftet var att undersöka arbetsförmågan och beteendet av 35 st klienter i åldern 18-58 år med svår mental ohälsa med produktionsdjur.	Djur assisterade interventioner på Green Care gård Mäter arbetsförmåga 12 veckors intervention 3 timmar 2 ggr per vecka Videoregistrering av klienter	35 st 26 kvinnor 9 män 18-58 år Psykiatriska klienter Schizofreni Ångest och stressrelaterade störningar Personlighetsstörningar	Fysisk kontakt med djur Kommunikation Flytta djur Mata djur Städa Mjölka Få instruktioner av bonden Varierande Hotfullt beteende av/mot djur	15 gårdar Mjölkkor, Dikor Får Hästar Små djur som kanner, höns, grisar katter eller hundar fanns i gårdsmiljön	Signifikanta skillnader i intensitet och exakthet i gårdsarbetet i slutet av interventionen speciellt för klienter med schizofreni och personlighetsstörningar Mest fysisk kontakt med djuren, mata, städa och mjölka korna. Ökad intensitet av arbete korrelerade signifikant med ökad självförmåga och minskad ångest. Ingen korrelation mellan beteende parametrar på psykiatriska instrument för klienter med schizofreni och personlighetsstörningar
<b>Berget, B., Ekeberg, Ø. &amp; Braastad B.O. <i>Animal-assisted therapy with farm animals for persons with psychiatric disorders: effects on self-efficacy, coping ability and quality of life, a randomized controlled trial</i> 2008</b>	Syftet vara att undersöka effekterna på självförmåga, hanteringsförmåga och livskvalitet med produktionsdjur bland 90 st klienter med mental ohälsa	Djur assisterade interventioner på Green Care gård 12 veckors intervention 3 timmar 2 ggr per vecka Uppföljning efter 6 månader Randomiserad kontroll och uppföljning Frågeformulär	90 st 59 kvinnor 31 män 18-58 år 60 st intervention 30 st kontrollgrupp Psykiatriska klienter med olika diagnoser Schizofreni, affektiva disorders.	Fysisk kontakt med djur Kommunikation Flytta djur Mata djur Städa Mjölka Få instruktioner av bonden Varierande Hotfullt beteende av/mot djur	15 gårdar Mjölkkor, Dikor Får Hästar Små djur som kanner, höns, grisar katter eller hundar fanns i gårdsmiljön	Inga signifikanta i självförmåga, livskvalitet, hanteringsstrategier före och efter intervention Signifikant höjning av självförmåga och hanteringsförmåga i interventionsgruppen efter projektperioden



Norge						
<b>Berget, B., Ekeberg, Ø., Pedersen, I. &amp; Braastad B.O.</b> <i>Animal-assisted therapy with farm animals for persons with psychiatric disorders: effects on anxiety and depression, a randomized controlled trial</i> 2011 Norge	Syftet var att undersöka 90 st klienter för att studera effekterna av djurassisterad terapi med produktionsdjur för ångest och depression bland klienter med mental ohälsa	Djur assisterade interventioner på Green Care gård 12 veckors intervention 3 timmar 2 ggr per vecka Uppföljning efter 6 månader Randomiserad kontroll och uppföljning Frågeformulär	90 st 59 kvinnor 31 män 18-58 år 60 st 30 st Psykiatriska klienter med olika diagnoser Ångest, depression	Fysisk kontakt med djuren Flytta djuren Mata djur Städa Mjölka och rutiner med mjölkning	15 gårdar Mjölkkor, Dikor Får Hästar Små djur som kani- ner, höns, grisar katter eller hundar fanns i gårdsmiljön	Ångest ökade inte signifikant under interventionen men var signifikant lägre vid baslinjen och vid slutet av interventionen. Depression var signifikant lägre vid uppföljning för båda interventionerna och kontrollgruppen men ingen skillnad mellan grupperna.
<b>Ellingsen-Dalskau, L.H., de Boer, B. &amp; Pedersen I.</b> <i>Comparing the care environment at farm-based and regular day care for people with dementia in Norway—An observational study</i> 2020 Norge	Syftet att vara jämföra kvaliteten på vården på småskaliga Green Care gårdar med regelbunden vårdnad på boenden för personer med demens i Norge.	Djurassisterade interventioner på Green Care gårdar Dagverksamhet Observationer 4 h observationer Sampling 1 minut 3 ggr/h På gård och i daglig verksamhet	88 st 42 st 46 st Demensklinter Anonymingen demografisk info samlades in	Gårdar med trädgårdar, fält att hålla djuren och odla grödor, gångleder Dagsverksamhet på boenden eller nära Äta tillsammans Sjunga Läsa tidningar Närhet till trädgårdar, känselträdgårdar, gym och matsalar	17 st verksamheter 10 st green care gårdar dagverksamhet 7 st med ordinarie dagverksamhet 7 st med ordinarie dagverksamhet	Inga signifikanta effekter i mellan dagverksamhet på gård och ordinarie för att sitta, äta tillsammans Att arbeta på gård och med djur utgjorde 17.3 %, att gå utomhus 15,3 %, att laga mat 8.9 %. Att gå ute var signifikant mera på gård än ordinarie men ingen skillnad att laga mat. I ordinarie dagverksamhet gåtor, musik, religiösa aktiviteter (17.2 %), motion och dansa (11.8%), lyssna till personal och läsa (10.9%) och förekom signifikant mera än på gårdsverksamhet. Deltagare på gård var signifikant mera fysiskt aktiva och mera utomhus. Hade mera social interaktion och var på

						bättre humör än i ordinarie dagverksamhet.
<b>Finnanger, Garshol, B., Ellingsen-Dalskau, L.H. &amp; Pederesen, I.</b> <i>Physical activity in people with dementia attending farm-based dementia day care – a comparative actigraphy study</i> Norge 2020	Syftet var att undersöka potentialen på Gårdar med Green Care verksamhet som tjänst hur det kan främja den fysiska aktiviteten för personer med demens.	Fysik aktivitet på green care gårdar och ordinarie verksamhet Actigraf data Enkäter	29 st 20 män 9 kvinnor 107 st 36 män 71 kvinnor 65 år äldre och hade en demensdiagnos Och mindre 25 poäng på MMSE	Här mättes den fysiska aktiviteten och inte specifikt arbete med djur Stillasittande aktivitet var att sitta eller se på tv, lyssna på samtal, lätt aktivitet var stå eller att göra hushålls- sysslor, moderat aktivitet var att gå	Gårdar med dagverksamhet Ordinarie dagverksamhet	De klienter som deltog i gårdsverksamheten var 3.33 % dvs 23 minuter mera aktivt dagligen än ordinarie verksamhet Tiden att vara stillastående och i låtta aktiviteter var lika för båda grupperna. Signifikanta skillnader att vara mindre stillastående och ha mera låtta aktiviteter och mera moderat aktivitet och tog 1043,36 mera steg på green care gårdar än i ordinarie verksamhet
<b>Granerud, A., &amp; Eriksson, B., E.</b> <i>Mental health problems, recovery, and the impact of Green Care services: A qualitative, participant-focused approach</i> 2014 Norge	Syftet var att samla kunskap om deltagarnas erfarenheter av Green Care tjänster där man använde naturen att förbättra hälsan för personer med mental eller drogmissbruk.	Interjuver Erfarenhet från fyra månader-3 år av green care tjänster	20 st 12 kvinnor 8 män 22-55 år Mental ohälsa och/eller drogrelaterad problem	Hörior Kaniner Får Kor Hästar Katter Hundar		Ett meningsfullt liv 24 h rytm Social kontext, kompanjonskap med djur Nya praktiska färdigheter Välbefinnande Bättre självbild Kontakt med djur Lära dem sköta djur och inte vara rädd för djur Samhörighet med djur Djur pressade inte människor eller stigmatiserade eller gjorde skillnad men beroende av människor Stora hästar gjorde intryck Ett naturligt arbete Meningsfulla aktiviteter Ökat självförtroende Vara trött efter fysiskt arbete Uppleva årstidsväxlingar

						<p>Ledarskap och grupp processer</p> <p>Vara aktiv och göra saker tillsammans</p> <p>Respekterad av andra</p> <p>Ha måltider tillsammans</p> <p>En handledare som kan kommunicera o ha hand om gruppen</p> <p>Utmaningar och be-mästring</p> <p>Regelbundenhet ger mening</p> <p>Uppmuntrad och utmanad att göra nya aktiviteter</p> <p>Hårt fysiskt arbete känns meningsfullt</p> <p>Utomhus arbete</p> <p>En känsla av samhälle och gemenskap</p> <p>Gemensamma aktiviteter och social samhörighet</p> <p>Jämlikhet med andra på gården</p> <p>Ökad socialt liv utanför gården</p> <p>Att ses som hel person</p>
<p><b>Johansen, S. G., Arfwedson Wang, C. E. &amp; Binder, P.-E.</b></p> <p><i>Facilitating change in a client's dysfunctional behavioural pattern with horse-aided psychotherapy. A case study</i></p> <p>2016</p> <p>Norge</p>	<p>Syftet var studera hur terapeutisk interaktion med en häst har potential att erbjuda möjligheter att arbeta med relationsproblemen med bakgrund med missbruk och svårt trauma i barn-domen.</p>	<p>Häst-assisterad psykoterapi</p> <p>In djup interjuver och tematisk analys</p> <p>Filmade sessioner med häst</p>	<p>1 st</p> <p>Kvinna</p> <p>50-års åldern</p> <p>Suicidal, social ångest, depression, alkoholism</p>	<p>Röra sig på hästryggen fram och tillbaka och till sidan utan att röra hästen</p> <p>Gå med hästen i en grimma och lös rep utan dra hästen eller hästen drar dig</p> <p>Rensa hovarna</p> <p>Rida hästen utan sadel</p> <p>Röra hästen med</p>	<p>Häst i ridstall</p>	<p>Klienten arbetade med att uttrycka sina behov med hästen</p> <p>Klienten arbetade med personliga gränser "jag ville ha hästen lite längre bort"</p> <p>Klienten fick kroppsmedvetenhet "jag noterade att hästen blev irriterad för att jag var stressad"</p> <p>"jag måste känna vad dessa situationer gör till mig"</p> <p>Klienten visade dysfunctionella beteenden i relationen med hästen. Negativa</p>

				fingertop- pama, händer, armar, ansikte och kropp från grunden eller hästryg- gen		reaktionerna och icke villigheten att samar- beta från hästen hjälpte klienten att ändra sitt beteende mera konstruktivt.
<b>Johannessen, B., Syv- ertsen, S., Kersten C. &amp; Berntsen, S. <i>Cancer-re- lated fatigue: Patients' ex- periences of an interven- tion at a green care rehabilitation farm.</i> 2019 Norge</b>	Syftet vara att undersöka hur canceröverle- vare med kro- nisk cancerre- laterad trött- het och deras erfarenheter av rehabilite- ring på Green Care gård.	Intervention på Green Care gård 6-7 h/vecka i 12 veckor In- terjuver	8 st 5 kvinnor 3 män 35-63 år Bröstcancer Testikelcan- cer Hodgkin's lymphoma Cancer-relate- rad trötthet	Trädgårdsar- bete Fiska Göra hälso- samma mål- tider Mata djuren Skogsskötsel Undervisning i hälsosam levnadsstil. Undervisning, diskussioner, konversat- ioner 1) Mor- gonkaffe da- gens program 2) Lära sig om hälsosam miljö 3) Arbeta växthus eller trädgård. Mata ta hand om djuren el- ler arbeta i skogen, fiska laga mata, 4) lunch och diskussion, 5) vila, 6) skriva ner veckans hän- delser i en dagbok	1 gård Hästar Får Hund Växt- hus	Gården uppledes som en frizon och att stanna där var en hol- istisk erfarenhet Lugn och djuren på landet Social gemenskap -Trevligt att träffa andra i samma situat- ion -Acceptans och förstå- else -Inspirerande konver- sationer - Att få och ge Inspirerande lärare -Uppmuntran -Säkerhet och skötsel - Meningsfulla föreläs- ningar Energigivande aktivi- teter -Avslappnande prome- nader i naturen - Meningsfullt gårdsar- bete Hopp för framtiden -Känsla av kontroll och prestation -Önskan att arbeta
<b>Kern-Godal, A., Brenna, I.H., Kogs- tad, N., Ar- nevik E.A.,</b>	Syftet var att undersöka drogmissbru- karens egna er- farenheter av deras relation	Häst assiste- rad terapi Kroppsorien- terad psykote- rapi 10 veckors	8 st 4 kvinnor 4 män 20-30 år Drogbero- ende, 2	Norsk rid te- rapi Trauma terapi Klienterna jobbade med hästarna,	Psykiatriskt sjukhus med lands- bygdslik- nande	Relationen med hästen är viktigt för en hästassiste- rad terapeutisk er- farenhet.

<p><b>&amp; Ravndal, A.</b> <i>Contribution of the patient-horse relationship to substance use disorder treatment: Patients' experiences</i> 2016a Norge</p>	<p>till hästen och deras uppfattning av hästens insats till terapin.</p>	<p>Interjuver Tematisk analys Videoanalyser Klientdagböcker</p>	<p>ADHD, depression, personlighetsstörning 5 hade ingen erfarenhet av hästar medan 3 var erfarna ryttnare</p>	<p>borstade dem, matade, red, körde och kunde göra andra stallaktiviteter som att mocka ut, flytta hö tillsammans med övrig personal</p>	<p>omgivning med stallar</p>	<p>Hästen möjliggjorde en positiv självkonstruerad och utgjorde emotionellt stöd under behandling. Viktiga element var relationen med hästen, emotionell effekt och mästrande som viktiga interrelaterade teman. Relation med hästen Speciell och ömsesidig, kommunikativ, som vänskap Emotionell effekt känna sig bra, känna sig lugn. Känna sig själv medveten. Bemästrande Kontroll, prestation, överkomma rädsla</p>
<p><b>Kern-Godal, A., Brenna, I.H., Arnevik, E.A. &amp; Ravndal, E.</b> <i>More than just a break from treatment: how substance use disorder patients experience the stable environment in Horse-Assisted Therapy</i> 2016b Norge</p>	<p>Syftet vara att och studera hur klienter med drogmissbruk uppfattar en stallmiljö och hästassisterad terapi som en del av deras rehabiliteringsprocess från droger och vad de tillför denna erfarenhet.</p>	<p>Hästassisterad verksamhet 10 veckor interjuver</p>	<p>8 st 4 kvinnor 4 män 20-30 år Som gick behandling för droger 5 st var inne för vård, två var för utvärdering mellan enhet och en deltog dagsbehandling enhet. Tre var erfarna ryttnare och 5 hade ingen</p>	<p>Erfarna ridterapeuter hade ett 12 sessions terapiprogram 4 sessioner nä R klienten blev känd med hästen, lärde sig om hästbeteende och säkerhet och introducerades till färdigheter med hästskötsel, hantering, och redskap I övriga 8 sessioner aktiviteter och</p>	<p>5 hästar av olika raser Varje häst var nog vald och tränad och användes bara i terapiarbete med drogklienter</p>	<p>A en rast från behandling eller en förändring eller fokus aktivitet identitet och motivation Förändring av focus "glömma allt" Aktivitet "göra någonting nyttigt" Identitet "den som jag verkligen är" Motivation "varför jag ännu är här"</p>

			erfarenhet med hästar	övningar med hästen		
<b>Pálsdóttir, A.M., Gudmundsson, M., &amp; Grahn, P. <i>Equine-assisted intervention to improve perceived value of everyday occupations and quality of life in people with lifelong neurological disorders: A prospective controlled study.</i> 2020 Sverige</b>	Syftet var att undersöka effekterna av hästassisterade interventioner på deltagares er-hållna värde i det vardagliga och hur hälsan påverkas och vad interventionerna betyder för deltagarna.	Hästassisterad verksamhet Ett års studie med tre kohorter, interventioner- grupp=14, passiv kontroll- grupp=29, aktiv kontroll- grupp=147. 6 och 12 månaders uppföljning Interjuver	Intervention med häst 14 st 12 kvinnor 2 män 22-71 år klienter med neurologisk skada med symptom som mental utbrändhet, försämrad mobilitet Kontrollgrupp Passiv=29 24 kvinnor 5 män Aktiv=147 110 kvinnor 37 män	Interventionsgrupp sakande regelbundna aktiviteter utanför hemmet som bestod av ridning en gång per vecka och leddes av certifierad terapeut. Kontrollgruppen passiv saknade regelbundna aktiviteter utanför hemmet, kontrollgruppen aktiv hade flera aktiviteter utanför hemmet per vecka	4 ridskolor	Interventionsgruppen aktivitetens rapport och självvärderade hälsa ökade både före baslinjen och kontrollgrupper 4 teman 1) Hästassisterade interventioner stärkte och främjade förmågan och hälsan (bättre balans, styrka, energi, sömnkvalitet, självförtroende) 2) Ökad egenmakt Genom ridning fick de meningsfull aktivitet och hobby Istället för att vara klienter blev de ryttare 3) Jämlikhet och rättvisa och ökad tillgänglighet Att rida är dyrt och det var bra att deltagarna kunde delta en gång per vecka i interventionen 4) Hästen och den omgivande miljön som resurs. Deltagare ville vara i en lugn miljö. Personalen gav en säker atmosfär. Interventionen utfördes med säkra och lugna hästar. Hästarna hjälpte med kroppsrörelserna

						och avslappning. Stallar gav ett gott intryck och fokus på träning. Naturen, alla deltagare föredrog att rida ute.
<b>Pedersen, I., Nordaunet, T., Martinsen, EW., Berget, B. &amp; Braastad B.O.</b> <i>Farm animal-assisted intervention: relationship between work and contact with farm animals and change in depression, anxiety, and self-efficacy among persons with clinical depression</i> 2011 Norge	Syftet var att undersöka interventioner med produktionsdjur och förändringar i depression, ångest, självförmåga för 14 st klienter med klinisk depression.	Djurassisterad intervention på Green Care gård 12 veckors intervention 1.5-30 timmars intervention 2 ggr per vecka Studera associationen mellan beteende (arbete och kontakt med djuren) under interventionen och förändring i mental hälsa och psykologiska beteenden Kvantitativ Videoregistrering	14 st 3 män 11 kvinnor 25-54 år Klinisk depression	Dialog med bonden Arbete med djur i fähuset eller kontakt med djur Beteenden som registrades Mjölkningsmatande, städande, klappa djuren, flytta djuren, dialog med bonden. Inaktivitet, djurkontakt	8 gårdar Mjölkkor Gårdarna hade även hästar, katter, hundar och harar	Minskad ångest och depression och ökning i självförmåga under interventionen Bonden som en signifikant annat Mentalt välbefinnande relaterat till meningsfullhet i arbetsuppgifterna
<b>Pedersen, I., Ihlebæk, C., &amp; Kirkevold, M.</b> <i>Important elements in farm animal-assisted interventions for persons with clinical depression: a qualitative interview study</i> 2012a	Syftet var att studera 8 st klienter med egna erfarenheter av djurassisterad intervention och vad de ansåg som en viktig element i relation till deras mentala hälsa.	Djurassisterad interventioner på Green Care gård 12 veckors intervention två ggr i veckan, Tematiska intervjuer	8 st 6 kvinnor 2 män 25-36 år Klinisk depression	Fysisk kontakt med djuren Flytta djuren Mata djur Städa Mjölka och rutiner med mjölknings	Mjölkkor, deltagit i djurassisterade interventioner 2008-2009 valdes för intervjun	Riktig arbetserfarenhet Positiv erfarenhet Möjlighet till att uppleva riktig arbetserfarenhet, distraktion från sjukdom, flexibilitet och modifierade arbetsuppgifter som erfarenhet av hantering. Vara uppskattad av bonden och djuren Vara en kollega

<b>Norge</b>						Bondens engagemang var viktigt
<b>Pedersen, I., Martinsen, E.W., Bergset, B. &amp; Braastad, B.O</b>	Syftet var att undersöka effekterna av tre månaders intervention med produktionsdjur och nivåer av depression, ångest och självförmåga med 29 st klienter med klinisk de-pression.	Djurassistenter interventioner på Green Care gårdar 12 veckors intervention, 2 ggr i veckan under 1.5-3 h 3 månaders uppföljning Randomiserad kontrollerad försök	29 st 23 kvinnor 6 män 23-58 år Klinisk de-pression Interventionsgrupp=16, Kontrollgrupp=13	Deltagarna arbetade tillsammans med bonden i fähuset Klappa djuren, mocka, ge mat, ta hand om kalvar, mjölka, fysisk kontakt djuren	11 gårdar Mjökkor Fanns även hästar, hundar eller kaniner	Signifikant minskning i depression, signifikant ökning i självförmåga fanns i interventionsgruppen mellan rekrytering och slutet av interventionen. I kontrollgruppen fanns inga signifikanta skillnader. Inga signifikanta skillnader i mental hälsa i interventionsgruppen och kontrollgruppen.
<b>2012b Norge</b>						
<b>Sudmann, T.T. &amp; Børshheim, I. T.</b>	Syftet vara att undersöka hur demensklinterna använder Green Care gårdar, hur social intervention och aktiviteter möjliggör eller hindrar aktivering eller inte och hur deltagarna upplever detta till välbefinnande och glädje.	Green Care interventioner på tre gårdar 30 gårdar studerades sammanlagt och tre erbjöd dagverksamhet Interjuver observation	25 st deltagare 3 gårdar med dagverksamhet 5 bönder Gård A- 5st demensklinterna Ålder 60-90 år B) 5 st demensklinterna 60-90 år C) Klienter med huvudskador och tidig demens Ålder 50-70 år	Mata djuren, väga hö, städa stallarna och djur burarna, förbereda måltider, baka, koka, promenera, mocka ut, assisterad ridning, sjunga, gåtor, sticka, krocket, köra vagn, juldekoration, samla och ägg och transport	A) Mjölkkor Mindre djur Katter, hundar, kaniner, alpaka B) Hästar, kor och får C) Trädgårdssodling har lite getter, hönor, katter och hundar	Att vara dräng eller piga är att vara bra att göra någonting ”När jag här kan göra någonting och känner mig nyttigt, jag lär mig mera än på dagcentret Bonden kan inte göra allting, han behöver min hjälp Vara en gäst och vara borta från det ordinarie Den mest viktiga saken att vara tillsammans och ha roligt Jag ser framemot att gå till gården, det är styrka i nummer Det är trevligt att vara här, träffa folk, det är så deprimerande att vara ensam hemma.
<b>2017 Norge</b>						



						Möjliggöra möten- transnationella erfarenheter Detta är det smartaste saken som hittat på (vid den dagliga dagverksamheten cc ) att skicka oss hit Att sitta vid centret är inget värde i sig
<b>Tuuvras, M., Carlsson, J., &amp; Norberg</b> <i>A healing relationship: Clients' experiences of the long-term relational significance of the horse in horse assisted psychotherapy</i> 2017 Sverige	Syftet vara att studera hur forna klienter från hästassisterad psyko-terapi uppfattar hästar flera år efter behandlingen var avslutad	Hästassisterad terapi med tidigare klienter åtminstone 15 år sedan terapin Interjuver Tematisk analys	5 st 5 st kvinnor I början av behandlingen psykosociala problem. ADHD, Asperger och depression Drogproblem 1.5-3 års behandling på 15-16 år -18-19 vid behandling och idag 31-37 år. Alla deltagare hade idag jobb/studier och egen bostad	Hästar Forssarbro Terapeutiska Model med terapeut, häst och en häst-professionell som arbetade med klienten. Klienten lär sig om sig själva och andra genom att delta i aktiviteter med hästen och sedan diskutera känslor, beteenden och mönster med terapeuter	10 travhästar som tränades av klienten tillsammans med personalen. Hästen användes co-terapeut. Diskussioner i stallet eller vagnen där terapeuten och flickan körde tillsammans	Resultaten visade att efter många årsbehandling var hästen fortfarande ihågkommen som en de viktigaste individen under klientens liv under tiden för behandling. En helande relation 1) Relationer En reciproal relation Hästen signifikans i behandlingen Relationen med personalen via hästen Från ensamhet till känsla att tillhörlighet 2) Inre styrkor En känsla av trygghet Självförtroende Motivation Vilja att leva 3) Hanteringsstrategier Insikter och reflektioner Ledarskapsfärdigheter Ta hand om sig själv

Handlade av situationer som orsakar stress